

Sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma

Tustonić, Hrvoje

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:142859>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij – Financijski menadžment

Hrvoje Tustonić

**SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJE
TERORIZMA**

Diplomski rad

Diplomski rad iz predmeta	<i>Ravnja</i>
<i>Fin. menadžment</i>	
ocijenjen ocjenom	<i>10</i>
Osijek, <i>9.9</i> 20 <i>19.</i>	
Potpis nastavnika:	<i>[Signature]</i>

II RAZINA OBRAZOVANJA

Osijek, 2019. godina

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij – Financijski menadžment

Hrvoje Tustonić

**SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJE
TERORIZMA**

Diplomski rad

Kolegij: Revizija financijskih institucija

JMBAG: 0165032065

e-mail: htustonic@efos.hr

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivo Mijoč

Osijek, 2019. godina

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study - (Financial management)

Hrvoje Tustonić

**PREVENTION OF MONEY LAUNDERING AND TERRORIST
FINANCING**

Graduate paper

Osijek, 2019 year

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je Diplomski (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Hrvoje Tustonić

JMBAG: 0165032065

OIB: 52047388582

e-mail za kontakt: hrvoje.tustonic@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij – Financijski menadžment

Naslov rada: Sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv. prof. dr. sc. Ivo Mijoč

U Osijeku, 20.08.2019 godine

Potpis

Hrvoje Tustonić

Sadržaj

Sažetak	1
Abstract.....	2
1.Uvod	3
2.Pojam novca	4
3. Povijest novca	4
4. Pojam pranja novca.....	6
5. Faze pranja novca.....	7
5.1. Faza polaganja novca	8
5.2. Faza ležanja (oplemenjivanja).....	9
5.3. Faza integracije.....	10
6. Tehnike pranja novca	11
7. Metodologija pranja novca	12
7.1. Tipologija kod pravnih osoba	12
7.1.1. Off shore zone	12
7.1.2. Nerezidentni računi	13
7.1.3. Fiktivni ugovori i ispostavljanje fiktivnih računa	15
7.1.4. Ulaganje gotovine u financijski sustav	16
7.1.5. „Front“ i „shell“ tvrtke	17
7.2. Tipologija kod fizičkih osoba.....	17
7.2.1. Krijumčarenje novca	17
7.2.2. Transakcije gotovim novcem	18
7.2.3. Doznake iz inozemstva	19
7.2.4. Mjenjački poslovi.....	19
8. Ured za sprječavanje pranja novca	19
8.1. Nadležnost Ureda.....	25
8.2. Organizacijska struktura.....	25
9. Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF – <i>Financial Action Task Force</i>)	29
9.1. Preporuke FATF vezane za sprječavanje pranja novca	30
10. MONEYVAL.....	32
11.Egmont grupa.....	33
12. Pojam terorizma	34

13. Pojam financiranja terorizma	35
14. Povijesni pregled razvoja terorizma	36
15. Izvori sredstava financiranja terorizma.....	37
15.1. Primjer financiranja terorizma: Zloupotreba zakonitih poslovnih aktivnosti.....	39
15.2. Primjer financiranja terorizma: Samofinanciranje.....	39
16. Preporuke FATF vezane za sprječavanje financiranja terorizma	40
17. Faze financiranja terorizma	42
18. Transferi terorističkih sredstava.....	42
18.1. Prijenos gotovine.....	43
18.2. Alternativni sustavi prijenosa.....	44
18.3. Humanitarne i neprofitne organizacije	45
19. Razlike između pranja novca i financiranja terorizma	45
20. Zaključak.....	47
21. Literatura	49

Sažetak

Pod pranjem novca podrazumijevamo sve kriminalne aktivnosti koje su usmjerene na prikrivanje imovinske koristi stečene na nezakonit način s ciljem pretvaranja u sredstva s zakonitim izvorom, a prljavim novcem smatramo onaj novac koji je stečen kaznenim djelom i svu imovinsku korist koja proizlazi iz tog kaznenog djela. Pranje novca je složen proces koji se odvija kroz tri faze: faza polaganja novca, faza ležanja i faza integracije novca. U praksi se faze često preklapaju, a neke se faze tijekom procesa pranja novca mogu i preskočiti ili ponoviti. S ciljem sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma osnivaju se financijsko-obavještajne jedinice, a u Republici Hrvatskoj ta organizacija, pod imenom Ured za sprječavanje pranja novca, osnovana je u sastavu Ministarstva financija, a sastoji se od Službe za financijsko-obavještajnu analitiku i Službe za prevenciju i nadzor obveznika. S obzirom da je pranje novca postao problem i na međunarodnoj razini, 1989. godine osnovana je Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF) za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma, koja preko svojih 40+9 Preporuka ispunjava svoju svrhu. Osim navedene, poznate su i druge organizacije koje imaju za cilj sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma kao što su MONEYVAL i Egmont grupa. Osim pranja novca, veliki problem današnjice predstavlja terorizam – primjena nasilja radi ostvarivanja političkih ili drugih ciljeva. Nakon završenog procesa pranja novca, odnosno uspješnog prikrivanja sredstava ostvarenih na nezakonit način, može se krenuti u financiranje terorizma odnosno terorističkih organizacija. Zakoniti izvori financiranja terorizma su: donacije, zakonito poslovanje terorističkih organizacija čije prihode koriste za nezakonite aktivnosti te samofinanciranje. Ipak, nezakoniti način financiranja je svakako brži način prikupljanja sredstava, a često je vezan uz prodaju i trgovinu drogom. Postoje tri faze financiranja terorizma, a to su: faza prikupljanja, prijenos prikupljenih sredstava i upotreba tih sredstava. Fenomen financiranja terorizma gotovo uvijek dolazi zajedno s fenomenom pranja novca, ipak treba naglasiti razlike između ova dva kaznena djela. Financiranje terorizma nema za cilj stjecanje profita, kao što je to kod pranja novca. Proces pranja novca ima za cilj nelegalno stečena sredstva prikazati kao legalna, dok je kod financiranja terorizma obrnuto – sredstva se iz legalnih izvora stavljaju na raspolaganje terorističkim organizacijama. Kod financiranja terorizma ne radi se o tome da je porijeklo sredstava ono što ih čini kriminalnih nego je to njihova upotreba.

Ključne riječi: pranje novca, terorizam, financiranje terorizma, Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca

Abstract

Money laundering means all criminal activities aimed at concealing unlawfully acquired property gains in order to convert into legitimate sources, and dirty money is considered the money obtained through the criminal offense and all the material gain resulting from that criminal offense. Money laundering is a complex process that takes place through three phases: the stage of depositing money, the stage of lying down and the phase of money integration. In practice, the phases often overlap, and some phases of the money laundering process can be skipped or repeated. With the aim of preventing money laundering and terrorist financing, the financial intelligence of the Republic of Croatia is established, known as the Office for prevention of money laundering, was established within the Ministry of Finance and consists of the Financial intelligence and Service for the prevention and control taxpayers. Since money laundering has become problem at the international level, in 1989, the Financial Action Task Force (FATF) was established to prevent money laundering and terrorist financing, which through its 40+9 Recommendations fulfills its purpose. Except for the mentioned, other organizations are known to prevent money laundering and terrorist financing such as MONEYVAL and Egmont group. Except money laundering, today's major problem is the use of violence by terrorists to achieve political or other goals. After the completion of the money laundering process, or the successful concealment of funds obtained in an unlawful manner, terrorist financing or terrorist organizations may be initiated. Legal sources of financing of terrorism are: donations, legitimate business of terrorist organizations whose revenues use for illegal activities and self-financing. However, the illegal method of financing is faster and often associated with drugs sale and trafficking. There are three phases of terrorist financing: the collection phase, transfer of collected funds and the use of these funds. The phenomenon of terrorist financing almost always comes along with the phenomenon of money laundering, however, the differences between these two criminal offenses should be emphasized. Financing of terrorism is not aimed at gaining profit, such as money laundering. The money laundering process is intended to present illegal assets as legal, while in financing terrorism is the opposite, resources are made available from legitimate sources to terrorist organizations. In the financing of the terrorism, it is not the origin of funds that makes them criminal, but their use.

Keywords: Money laundering, financing terrorism, Financial action task force

1.Uvod

U današnje vrijeme svakodnevno se susrećemo s terminima pranja novca i financiranja terorizma. Pranje novca i financiranje terorizma su fenomeni koji se sve više javljaju kako u svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj. Ono predstavlja globalni problem današnjice s kojim se susreću sve zemlje svijeta, a koje su, dužne poduzimati određene mjere i radnje za njihovo sprječavanje i suzbijanje.

Diplomski rad je podijeljen u dva glavna dijela – prvi dio obuhvaća problematiku pranja novca, a drugi dio financiranje terorizma. Na samom početku radu objašnjen je pojam novca, povijest razvoja novca te pojam pranja novca. Dalje, u radu se navodi od kojih se faza sastoji proces pranja novca, koje tehnike pranja novca postoje, te metodologiju pranja novca i podjelu pranja novca putem pravnih i fizičkih osoba. U sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma uključene su razne institucije, među kojima je i Ured za sprječavanje pranja novca, što je sljedeće poglavlje ovog diplomskog rada. Objašnjava se uloga Ureda u sustavu sprječavanja pranja novca, nadležnost i organizacijska struktura. Ono što je Ured za sprječavanje pranja novca na nacionalnoj razini, to je FATF na međunarodnoj razini čija je osnovna zadaća uspostavljanje međunarodnih standarda za suzbijanje pranja novca, a to su 40 Preporuka za sprječavanje pranja novca i još 9 Preporuka za suzbijanje financiranja terorizma.

U drugom dijelu rada objašnjava se pojam terorizma i pojam financiranje terorizma po Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, te je ukratko naveden povijesni pregled razvoja terorizma. Nadalje, objašnjavaju se faze financiranja terorizma i Preporuke FATF koje se odnose na sprječavanje financiranja terorizma, izvori sredstava financiranja terorizma i načini prijenosa, odnosno transferi terorističkih sredstava. Na samom kraju rada, nakon detaljnog opisivanja problematike pranja novca i financiranja terorizma, navodimo razlike između pranja novca i financiranja terorizma.

2. Pojam novca

„Sama ideja da nekom objektu može biti određena vrijednost i da se može koristiti u trgovini datira još iz davnih dana, ali po svojoj je prirodi univerzalna.“ (Cindori, 2010:1). Danas, novac služi kao sredstvo razmjene dobara i usluga bez obzira na vrijednost materijala od kojeg je napravljen, dok je ranije, 300. god. p. n. e., za vrijeme Aristotela, vladalo mišljenje kako se u novcu mogu izraziti samo korisne stvari, odnosno one stvari s vrijednošću u prometu.

Novac ima nekoliko funkcija. Novac predstavlja cijenu, odnosno ponudu i potražnju neke robe i usluge na slobodnom tržištu. Novac služi kao sredstvo razmjene robe i usluga, sredstvo plaćanja i podmirenja obveza u gospodarstvu. „Kada novac nema osnovnu uporabnu vrijednost već se koristi u situaciji gospodarske i financijske stabilnosti u kojoj vlasnici raspoložu viškom novca kojeg ne koriste u funkciji razmjene ili plaćanja, takav će novac predstavljati sredstvo pričuve i uglavničenja vrijednosti.“ (Cindori, 2010:1).

3. Povijest novca

Davno prije nego se došlo na ideju odrediti nekom predmetu vrijednost, trgovina se temeljila na razmjeni dobara i usluga, tzv. „trampi“. „Trampa“, kao najraniji oblik trgovine, predstavljala je zamjenu jedne stvari za drugu. Prema Cindori (2010) nedostaci „trampe“ bili su u tome što nije uvijek jamčila poštenu trgovinu, a osim toga trgovinu je otežavalo i trgovanje na samo određenim mjestima koja su bila dosta udaljena.

„S vremenom je „trampu“ zamijenio novčani sustav razmjene. Kao što je već navedeno, novac je zamisao da neki određeni predmet ima vrijednost i prihvaćen je u svim vrstama razmjene. Kao zamisao, novac može imati bilo koji oblik. U različitim vremenima i na različitim mjestima novac može predstavljati skoro sve što se može zamisliti. Neke od tih stvari imaju istinsku vrijednost kao npr. oruđe, noževi, plug (sve što je u to vrijeme bilo nužno za obavljanje poljoprivrede i ratarstva).“ (Cindori, 2010: 2).

Osim navedenoga, potrošna roba je također bila predmet razmjene, pa tako npr. čaj, sol, duhan, papar itd. koji su se mogli lako mjeriti i vagati. Prema Cindori (2010) sol je bila široko prihvaćen oblik novca u mnogim dijelovima svijeta, a na našim prostorima, pogotovo na Pagu, gdje su službenici, činovnici i liječnici primali plaću na takav način, plaćanje u soli se zadržalo

sve do 1778. godine. Također, u engleskom jeziku, naziv za plaću „salary“ vuče korijene iz latinskog jezika gdje „sal“ znači sol.

Prvi novac koji se počeo koristiti bile su kovanice, čija svrha je bila opće sredstvo razmjene dobara i usluga. Stari Rimljani su vojnicima isplaćivali plaću u soli, ali i u kovanicama. „Kovanice su bile idealni oblik novca jer im se precizno mogla odrediti vrijednost određena težinom, veličinom i dizajnom.“ (Cindori, 2010:3). Kovanice su se prvo pojavile u 7. stoljeću p.n.e. u Maloj Aziji, a izrađivale su se od elektruma - prirodne slitine zlata i srebra, zlata, srebra, bakra, bronce i mjedi. Prve kovanice izrađivane su ručno, a od 16. stoljeća pojavljuju se prvi strojevi za kovanje novca.

U antičko vrijeme, novac su izdavali vladari, pa je tako svaki polis odnosno grad-država imao svoj kovani novac koji se razlikovao od drugih po motivu božanstva ili heroja na njihovom novcu. Prema Cindori (2010) vladari su često pri izradi novca smanjivali količinu plemenite kovine u novcu i u njegov sastav ubacili jeftiniju kovinu što je dovelo do pogoršanja novca, a zbog raznih financijskih i ekonomskih razloga te sve veće financijske potrebe države došlo je do smanjenja vrijednosti novčane jedinice. „Kako se u opticaju našla velika količina kovanog novca koji je bio na različite načine izmijenjen (budući da su se nudili najprije njegovi najlošiji primjerci), kovani novac je postao problem.“ (Cindori, 2010: 5).

Prvi papirnati novac i banke pojavljuju se u Italiji tijekom renesanse. „Prvi papirnati novac (banknote) u Americi i Europi bio je na poledini pozlaćen, što je predstavljalo obećanje vlade da će isplatiti iznos vrijednosti u zlatu ispisan na prednjoj strani novčanice.“ (Cindori, 2010: 5). Tada je, prvi puta, neki predmet predstavljao novac, a da nije bila rijetkost (kao npr. zlato, slonova kost, itd.) ili da nije imalo neku posebnu vrijednost (kao npr. oruđe, noževi, itd.). Benjamin Franklin je prvi došao na ideju da tiska papirnati novac ali na način da podloga bude u zlatu ili srebru i na taj način je napravljen prvi papirnati dolar.

U Hrvatskoj se prvi novac pojavio na Pagu 1778. godine pod nazivom „paški asignat“. I hrvatski velikani su kovali svoj novac, Šubići početkom 14. stoljeća, a Zrinski u prvoj polovici 16. stoljeća. Ipak, hrvatskim izvornim novcem smatra se papirnati i kovani novac pravljen za vrijeme bana Josipa Jelačića.

Novac se mijenjao kroz stoljeća, ali bez obzira na oblik uvijek je zadržavao iste karakteristike. „Slijedom dosad izloženog proizlazi istinitost Keynesove tvrdnje da novac nije ništa drugo nego ono što država s vremena na vrijeme proglasi kao sredstvo plaćanja novčanih obveza.“ (Cindori, 2010: 6). Danas novac imamo u raznim oblicima, kao novčanice, kovanice,

čekove, itd., ali smatra se da će ovi oblici novca potpuno izaći iz upotrebe brzim razvojem tehnologije i zbog brzine i komoditeta koje pruža kreditna kartica odnosno Internet bankarstvo.

4. Pojam pranja novca

„Pojam „pranje novca“ odnosi se na sve vrste „postkriminalnih aktivnosti“ usmjerenih na prikrivanje imovinske koristi ili vrijednosti stečene na nezakoniti način, ulaganjem u finansijski i nefinansijski sustav, s krajnjim ciljem njegova ozakonjenja.“ (Cindori, 2010: 6). Pod prljavim novcem podrazumijevamo onaj novac koji je stečen kaznenim djelom i sva imovinska korist koja proizlazi iz tog kaznenog djela, što znači, da mora postojati veza između kriminalne aktivnosti i pranja novca.

„Pranje novca podrazumijeva izvršavanje radnji putem više transakcija kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je nezakonito pribavljena u zemlji ili inozemstvu, u cilju da se novac ili imovina prikažu kao zakonito stečeni.“ (Ministarstvo financija, 2011: 5).

„Pranje novca je stari kriminalni kat s kojim se države bore dugo vremena s više ili manje uspjeha.“ (Belak, 2011: 77). Belak smatra da je pranje novca u današnje vrijeme eskaliralo, prema raširenosti koju je donijela globalizacija i prema količini (procjene su da se samo u SAD-u godišnje opere od 300 do 1.000 milijardi dolara).

Prema mišljenju Iljkića „pranje novca je zamišljeno kao proces jedne ili više kriminalne djelatnosti, kojima je ultimativna namjera i cilj, prikriti ili zametnuti tragove porijekla nezakonito stečenog novca ili dobiti“ (Iljkić, 2015: 37). Iljkić (2015) smatra da proces pranja novca, sukladno Smjernici 2005/60/EZ, obuhvaća prikrivanje prave prirode i izvora novca, pretvorbu, prikrivanje podrijetla novca, odnosno nabavu, posjedovanje ili upotrebu imovine proizašle iz kaznenog djela, sudjelovanje ili pokušaj pomaganja, poticanje i omogućavanje bilo od koje navedenih radnji.

Prema mišljenju Katušić-Jergovića „iako to kazneno djelo na prvi pogled ne izaziva jednaku odbojnost kakvu instinktivno u nas izazivaju npr. krvni delikti odnosno oni u kojima su žrtve djeca, njegovu težinu i opasnost, posljedice koje neadekvatnost njegova preveniranja i sankcioniranja izaziva, ne treba bagatelizirati, budući da ono djeluje kao generator odnosno

katalizator i ishodište mnogobrojnih drugih, po prirodi odioznih djela.“ (Katušić-Jergović, 2007: 620).

Cindori (2010) smatra da prljavi novac može proizlaziti iz raznih kriminalnih aktivnosti, a neke od njih su krijumčarenje droge, utaja, otmica, trgovina oružjem i ljudima, financijski kriminal te organizirani gospodarski kriminal („tzv. kriminal bijelih ovratnika“, a novac stečen na takav način „crni novac“).

Nakon opširnog definiranja pojma pranja novca i pojma prljavog novca, u sljedećem poglavlju navode se faze pranja novca i objašnjava se svaka faza posebno.

5. Faze pranja novca

Pranje novca je složen proces, a ne pojedinačni čin, koji obuhvaća nekoliko faza. „Faze pranja novca se ne moraju nužno pojavljivati u određenom slijedu niti u okviru granica navedene faze već su moguće i neke međufaze te sasvim nove kompleksne strukture kao rezultat alternativnih načina pranja novca.“ (Cindori, 2010: 17).

„U stručnoj literaturi se često navode tri poznate faze procesa pranja novca a to su: faza polaganje novca (*placement*), faza ležanja (*layering*) i faza integracije novca (*integraton*).“ (Iljkić, 2015: 38).

Prema Katušić-Jergoviću (2007), osim navedenih naziva pojedinih faza, koriste se i sljedeći termini: faza skrivanja (*hide*), faza premještanja (*move*) i faza ulaganja (*invest*).

Ove tri faze predstavljaju savršen primjer procesa pranja novca. „Međutim, u praksi se faze često preklapaju, zakonito stečeni novac u svim se fazama miješa s prljavim novcem, a ponekad se pokoja faza preskače.“ (Cindori, 2010: 21). Neke faze se tijekom procesa pranja novca mogu i ponavljati.

Osim navedenih, postoji još nekoliko modela pranja novca (Cindori, 2010):

- a) Dvofazni model – novac u prvoj fazi proizlazi neposredno iz nezakonite radnje, a u drugoj fazi se oprani novac legalizira i uključuje u financijski sustav, sa svrhom ponovnog pranja,
- b) „Kružno pranje“ – složeniji sustav pranja novca koji obuhvaća devet faza pranja novca,

- c) Model „četiri sektora“ – svaki sektor obuhvaća proces pranja novca,
- d) Teleološki model – temelji se na različitim ciljevima pranja novca (npr. investicije, porezna utaja, financiranje organiziranog kriminala i dr.).

Cindori (2010) smatra da se proces pranja novca vrlo često ne odvija samo na prostoru jedne države i njenog financijskog sustava već se širi i na nekoliko država te poprima sofisticirane oblike. Razlog za ovakvo mišljenje je brzi napredak tehnologije i jednostavnost obavljanja transakcija budući da su novi oblici pranja novca usko povezani s elektroničkim poslovanjem i transakcijama preko internet bankarstva, kreditnih kartica i sl.

5.1. Faza polaganja novca

„Riječ je o prvom dijelu procesa, kad se sredstva, a to je najčešće gotov novac, ubacuju u financijski sustav ili se koriste kao sredstvo plaćanja pri nabavi različitih vrijednosti.“ (Katušić-Jergović, 2007: 622). Dakle, bitno je da se novac stečen na ilegalan način pretvori u prividno legalan novac na način da se ubaci u zakonite poslovne tokove.

„Najčešće se koristi gotovina (bilo da je riječ o manjim iznosima prilikom prodaje droge, prostitucije, trgovine ljudima i dr., ili pak o većim iznosima – kod prodaje većih količina droge, oružja i dr.), kako bi se izbjeglo identificiranje osoba koje sudjeluju u takvim aktivnostima.“ (Iljkić, 2015: 38). S obzirom da gotov novac nije prikladan za daljnje korištenje zbog toga što izaziva pažnju, a i moguće sumnje na nezakonite aktivnosti, u fazi polaganja novca gotovina se nastoji zamijeniti drugim oblikom koji bi bio prikladniji za daljnju uporabu.

U ovoj fazi novčana sredstva se ulažu u financijske, nefinancijske ili alternativne sustave, čime su perači novca izloženi otkrivanju vlastita identiteta i otkrivanju porijekla novca koji je stečen na ilegalan, odnosno kriminalan, način, zbog čega je, sa stajališta počinitelja, ovo najrizičnija faza. „Dakle, takav novac ne može biti upotrijebljen a da se ne otkriju počinitelji nedopuštene aktivnosti kojima su novčana sredstva nastala, pri čemu gotovina u visokim iznosim izaziva pažnju i sumnju, pa se nastoji što prije iz tog oblika pretvoriti u drugi, prikladniji za daljnju uporabu.“ (Katušić-Jergović, 2007: 622).

„U prvom kontaktu prljavog novca s financijskim ili nefinancijskim institucijama najlakše se otkrivaju veliki iznosi koji ulaze u sustav, nelogičnosti poslovanja i svi drugi

pokazatelji koji, uz nužnu identifikaciju nalagodavca i primatelja, fazi polaganja inicijalno daju veliki značaj.“ (Cindori, 2010: 18).

Ovo je faza pranja novca u kojoj su perači novca najizloženiji otkrivanju identiteta (budući da su banke i dr. financijske institucije dužne prijaviti svaku veću transakciju), ali ujedno i najrizičnija faza u kojoj postoji mogućnost propusta nezakonitih sredstava u druge sustave ukoliko nisu mjere dubinske analize stranke dobro razrađene, o čemu će biti više riječi poslije.

U prilog prepoznavanju prljavog novca, uz dobru zakonsku i podzakonsku regulativu, ide i primjena indikatora za otkrivanje sumnjivih transakcija. Prema Cindori „indikator se mogu podijeliti na indikatore koji se odnose na transakciju i osobe, dok se prema sadržaju dijele na indikatore za financijski, nefinancijski sektor te indikatore za samostalne profesije i struke (odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici, računovođe, revizori i sl.).“ (Cindori, 2010: 18).

5.2. Faza ležanja (oplemenjivanja)

„Faza ležanja (*layering*) nastoji se raznoraznim transakcijama prikriti pravo podrijetlo novca i sredstava pribavljenih nezakonitim aktivnostima, s krajnjim ciljem da se zametne trag izvoru novca.“ (Iljkić, 2015: 38). „Najčešće rabljene tehnike u toj fazi: krijumčarenje valute, mijenjanje valute, doznake sredstava, korištenje *shell* poduzeća, korištenje osiguravajućih društava, korištenje *boxoffice* i rezidentne pošte, korištenje uvozno-izvoznih poduzeća, manipulacije računima, manipulacije garancijama, obveznicama i vrijednosnicama, korištenje igračnica, poslovanje preko *offshore* zona te određene gotovinske kupovine.“ (Katušić-Jergović, 2007: 622).

Novac se prebacuje, u manjim iznosima, na jedan ili više računa različitih osoba, kako bi se zametnuo trag izvoru, odnosno pravom podrijetlu novčanih sredstava. „Prebacivanje sredstava na nekoliko računa u zemlji i inozemstvu te transformiranje sredstava iz jednog u drugi oblik odvija se prvenstveno s ciljem otežanog praćenja njihovog izvora.“ (Cindori, 2010:19).

5.3. Faza integracije

Iljkić (2015) navodi da u završnoj trećoj fazi pranja novca dolazi do integriranja sredstava u financijski sustav i miješanju s legitimnim, zakonitim, izvorima sredstava, odnosno do reinvestiranja „prljavog novca“ u zakonite aktivnosti čime se stječu legitimni prihodi. „Time se, dakako, otežava detekcija pravog izvora novca, što i jest cilj cjelokupne akcije.“ (Katušić-Jergović, 2007: 622).

U ovoj fazi, novac koji je stečen na kriminalan način, može se reinvestirati u zakonite djelatnosti, odnosno, u poslovanje koje se odvija u skladu s zakonom, a dio sredstava se troši na osobnu potrošnju, najčešću kupnju nekretnina i pokretnina ili trošenjem na luksuzni stil života.

„Ukoliko je faza integracije uspješno završena utvrđivanje podrijetla novca znatno je otežano, a posebno u situaciji u kojoj se takva sredstva koriste za početak novog, zakonitog poslovanja.“ (Cindori, 2010: 20). Prema mišljenju ovog autora, završenim ciklusom pranja novca kriminalna aktivnost se ne završava već se nastavlja širiti budući da se nezakonita sredstva reinvestiraju u novi zakoniti posao.

Katušić-Jergović (2007) navodi koje su, u ovoj fazi, najpopularnije metode perača novca:

- Osnivanje anonimnih poduzeća u državama u kojima je zajamčena anonimnost, pri čemu mogu sebi davati zajmove iz opranog novca tijekom buduće legitimne aktivnosti.
- Slanje lažnih računa kojima se precjenjuje vrijednost robe, čime se omogućuje da se novac iz jednog poduzeća u jednoj zemlji prebaci u drugo poduzeće u drugoj zemlji, pri čemu računi služe za dokazivanje podrijetla novca.
- Transferiranje novca zakonitoj banci iz banke koju koristi perlač ili nerijetko ima u svom vlasništvu (s obzirom da se takve banke mogu lako kupiti u „poreznim rajevima“).

Ipak, navedene faze u stvarnosti nisu tako jasno odvojene. „Naime, one se često preklapaju tako da se u svakoj od njih miješa „prljavi“ novac s onim legalno stečenim, a ponekad se i preskoči neka faza, što ovisi o mnogim faktorima.“ (Katušić-Jergović, 2007: 623). Nije rijetkost da se banke i osiguravajuća društva ili pojedinci, odvjetnici, brokeri i sl., uključe u proces pranja novca na način da pružaju svoje usluge perlačima novca, naravno, uz određenu proviziju, što rezultira pojačanom korupcijom čime se generira cijeli proces iznova.

6. Tehnike pranja novca

Katušić-Jergović (2007) navodi neke od najpopularnijih tehnika pranja novca:

- a) Gradnja pologa –Poznata pod engleskim nazivom *smurfing*, predstavlja razbijanje velike svote novca na manje svote, koje u pravilu ne prelaze svote iznad kojih su banke dužne javiti transakciju vlastima. Kada je novac podijeljen u manje svote, polaže se na jedan ili više bankovnih računana način da to čini više osoba ili da to čini jedna osoba dulje vrijeme.
- b) Prekomorske banke – Perači novca šalju novac kroz *offshore* račune u zemlje koje prihvaćaju bankovnu tajnu. Takve banke dopuštaju anonimno korištenje računima za bilo koju svrhu i iznos (npr. Bahami, Kajmanski otoci, Hong Kong, Singapur, i dr.).
- c) Podzemno/alternativno bankarstvo – Zemlje Azije imaju dobro uspostavljene alternativne bankarske sustave koji ne ostavljaju papirnate tragove. Temelje se na povjerenju i izvan kontrole vlasti su. Funkcioniraju na način da perlač položi novac u podzemnu banku, a kao identifikacijsku potvrdu za transakciju koristi nešto neuočljivo, kao npr. prepolovljenu igraću kartu ili razglednicu, od kojih jednu polovinu zadržava klijent, a drugu polovinu prekomorski bankar.
- d) Fiktivne firme – To su firme koje postoje samo radi pranja novca. Prljavi novac uzimaju kao plaćanje za izmišljenu robu i usluge, iako uopće ne isporučuju niti robu niti usluge, pa stoga daju samo privid zakonitim transakcijama.
- e) Investiranje u zakonite poslove –Perači novca investiraju prljavi novac u zakonite poslove kako bi ga „očistili“, a u tu svrhu mogu izabrati velike poslove kao npr. kasina ili posredničke agencije (posluju s jako puno novca, pa je prljavi novac lako prikriti) ili ipak manje poslove kao npr. kafići, praonice automobila i dr. (posluju s puno gotovine). Na taj način, perlač novca može izmiješati prljavi novac s čistim prihodima poduzeća tako da prijavi veće prihode nego što ih doista ima od zakonite djelatnosti ili da prljavi novac skriva u zakonitim računima poduzeća u nadi da ga vlasti neće otkriti.

7. Metodologija pranja novca

Proces pranja novca je vrlo složen proces, stoga postoje brojne tehnike i modaliteti pretvaranja nezakonitog novca u prividno zakonit. „Nove tehnike plaćanja (e-banking) i međunarodna različitost financijskih tržišta pojedinih jurisdikcija, te razvoj novih financijskih proizvoda, paralelno prate i omogućavaju razvoj novih tehnika u prikrivanju pravog izvora novca, odnosno pranja novca i financiranja terorizma.“ (Ministarstvo financija, 2011: 5).

„Modaliteti pranja novca razlikovat će se ovisno o količini novca koji se želi oprati, relevantnom zakonodavstvu, gospodarstvu i financijskom tržištu, izabranom načinu djelovanja (putem financijskog ili nefinancijskog sektora) i samom procesu (fazama) kroz koji će novac prolaziti.“ (Cindori, 2010: 21).

„Kako su međunarodni transferi najčešće sastavni dio samog procesa, napredne tehnologije i elektroničko bankarstvo usložnjavaju taj proces jer pružaju nove mogućnosti te okreću smjer razvoja metoda i tehnika njegovog pranja.“ (Cindori, 2010: 22). S obzirom na širinu opsega provođenja procesa pranja novca, razlikujemo pranje novca putem pravnih osoba i pranje novca putem fizičkih osoba.

7.1. Tipologija kod pravnih osoba

7.1.1. Offshore zone

„Offshore kompanije su kompanije registrirane u bilo kojoj zemlji izuzev svoje domicilne zemlje.,, (Čovo, Mrčela, Baričević, 2010: 149). Radi se o područjima koja po definiciji imaju vrlo liberalno postavljenu legislativu glede poslovanja i otvaranja banaka i tvrtki, s vrlo malim postotkom poreznih obveza, a vrlo izraženom bankarskom tajnom.“ (Cindori, 2010: 22). Najvažnija karakteristika off shore zona je izbjegavanje porezne obveze. Stoga su off shore zone „vrlo pogodne i za pranje novca od mnogobrojnih nelegalnih aktivnosti (kao što je porezna utaja, trgovina oružjem, prodaja droge, prostitucija i dr.) uz prednosti stroge bankarske tajne, malobrojnih ograničenja u poslovanju s inozemstvom, teritorijalnog pozicioniranja u blizini tranzitnih putova droge i sl.“ (Cindori, 2010: 23).

Cindori (2010) navodi kako se računi offshore tvrtki mogu otvoriti bez dodatnih uvjeta, iz bilo kojeg dijela svijeta putem telefona ili interneta, uz vrlo visoki stupanj zaštite podataka,

a stranka je dužna dostaviti samo nekoliko osnovnih informacija kao što su kopija putovnice ili kopija o vlasništvu tvrtke i zahtjev za otvaranje računa.

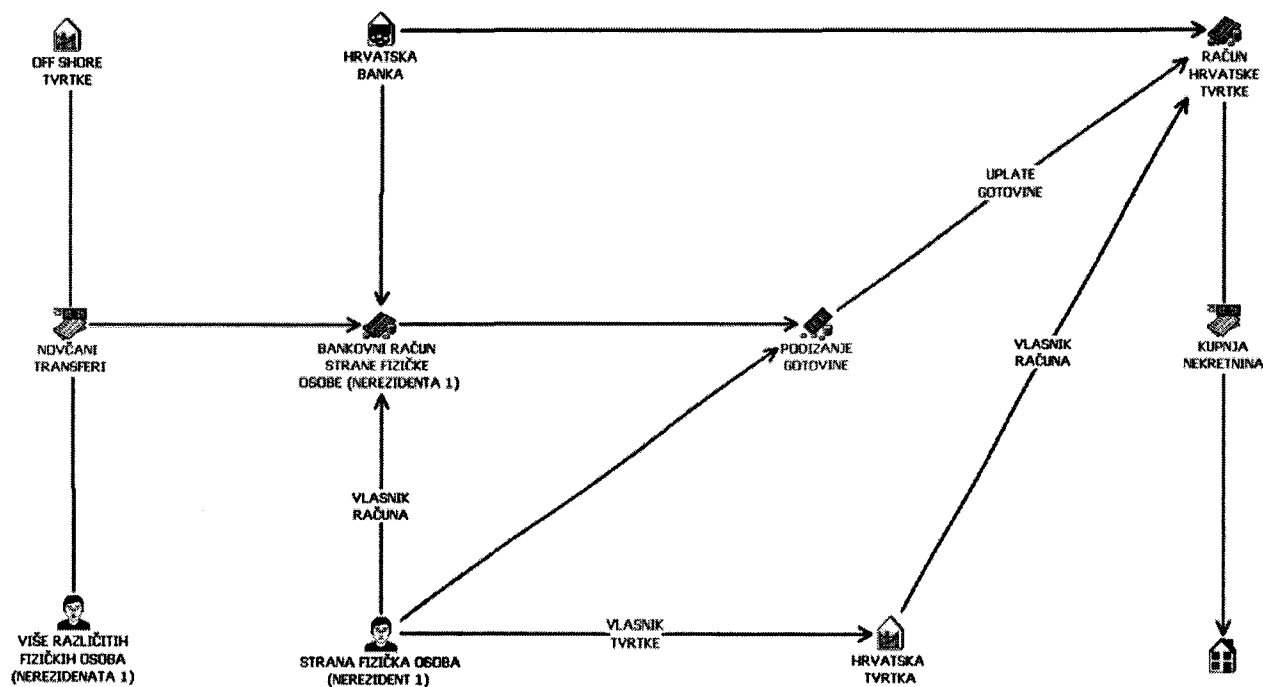
Prema Cindori (2010) offshore zone mogu imati različiti status:

- Potpuno transparentne
- Porezne oaze
- Netransparentne (anonimnost je osnovno obilježje).

7.1.2. Nerezidentni računi

Jedan od značajnih pokazatelja za sumnju na pranje novca su nerezidentni računi. Prema Cindori (2010) nerezidentni računi su u vrlo bliskoj vezi s off shore zonama. Razlog tomu je što se transakcije odvijaju preko nerezidentnih računa off shore zona u državama koje su pogodne radi blizine i razvijenog bankarskog sustava.

Način prebacivanja novca je vrlo jednostavan: „tvrtka off shore s otvorenim nerezidentnim računom u drugoj državi ispostavlja fakturu koja se legalno plaća preko domaćih banaka na navedeni račun te se tako transferirana sredstva neometano koriste za osobne potrebe, ubacuju u ponovni reprodukcijski ciklus kriminalne aktivnosti ili pokušavaju legalizirati u obliku investicijskih sredstava namijenjenih za ulaganje u domaće gospodarstvo i infrastrukturu.“ (Cindori, 2010: 25).

(Slika 1. – shematski prikaz pranja novca vezan uz nerezidentni račun

Izvor: Ministarstvo financija, 2011: 10)

„Off shore tvrtke ili fizičke osobe stranog državljanstva doznačuju novčana sredstva iz inozemstva u RH, u korist računa fizičke osobe stranog državljanstva (nerezidenta) otvorenog kod hrvatske banke.“ (Ministarstvo financija, 2011:10). Prema mišljenju ovog autora dio tako doznačenih novčanih sredstava ista fizička osoba podiže u gotovini, te u daljnjem tijeku uplaćuje u korist žiro računa hrvatske tvrtke čiji je osnivač/vlasnik/direktor, a koja tvrtka se u konačnici pojavljuje kao kupac hrvatske nekretnine.

Prema mišljenju Ministarstva financija (2011) sredstva se bezgotovinski transferiraju na drugi račun koji iste fizičke osobe nerezidenti imaju otvoren kod iste i druge hrvatske banke, te ih prebacuju na žiro račun hrvatske tvrtke čiji je vlasnik/direktor ista fizička osoba stranog državljanstva.

Razlog za sumnju na pranje novca dolazi zbog učestalih transakcija koje dolaze iz inozemstva, a pravi izvor novca nije poznat, jer su transakcije izvršene po nalogu off shore tvrtki ili stranih fizičkih osoba.

7.1.3. Fiktivni ugovori i ispostavljanje fiktivnih računa

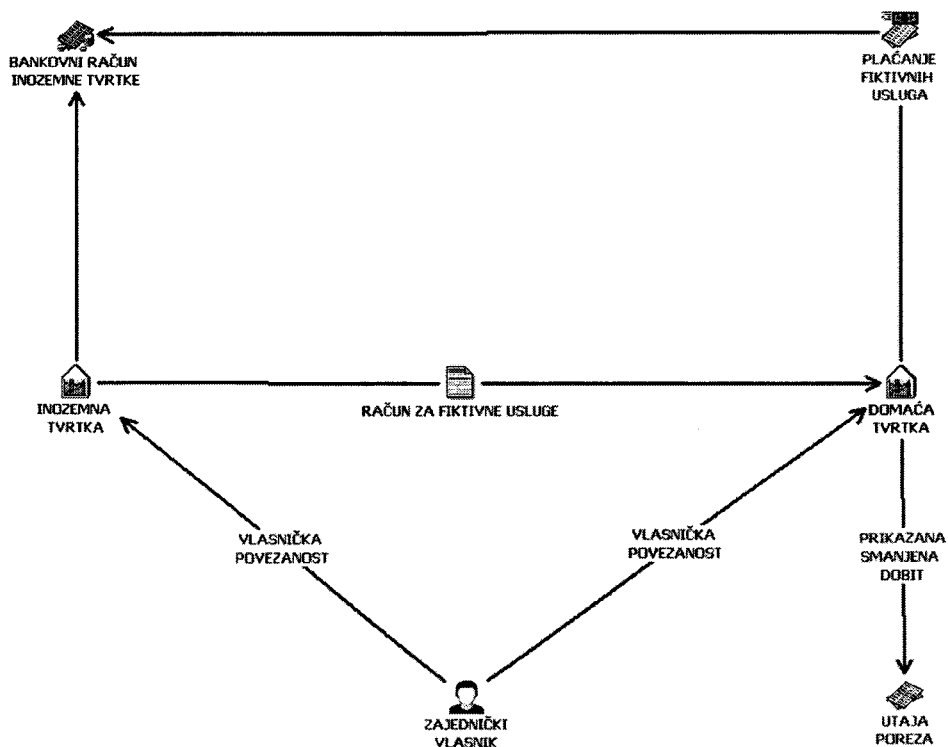
Treća vrsta tipologije pranja novca je kreiranje fiktivnih ugovora i ispostavljanje fiktivnih računa po takvoj „pravnoj osnovi“.

„Ovo područje se dijeli u dvije kategorije:

- Ispostavljanje potpuno fiktivnih računa za, uglavnom, usluge koje se ne mogu i neće izvršiti niti su izvršene (consulting, istraživanje tržišta, većina nerobnih plaćanja) i
- Ispostavljanje faktura s većim ili manjim iznosima od stvarne (tzv. podfakturiranje i prefakturiranje) za robu ili manjim dijelom usluge.“ (Cindori, 2010: 25).

To je jedan od klasičnih načina pranja novca gdje fizička ili pravna osoba osnivaju podružnicu u zemlji iz koje nezakoniti prihod dolazi ili u koju se unosi. Kada se provede kupoprodaja robe ili usluge, iznos novca će se uplatiti na račun pravne osobe, ali uvećan za iznos opranog novca.

„Posebnu vrstu pranja novca predstavlja plaćanje na temelju potpuno lažnih faktura pri čemu, za razliku od podfakturiranja ili prefakturiranja, cijeli iznos uplaćenog novca obuhvaća oprani novac.“ (Cindori, 2010: 25).

(Slika 2. – shematski prikaz ispostavljanja fiktivnih računa

Izvor: Ministarstvo financija, 2011: 8)

Na primjeru možemo vidjeti ispostavljanje fiktivnog računa inozemne tvrtke domaćoj tvrtki za usluge za koje postoji sumnja da nisu stvarno izvršene kao npr. marketinške, informatičke i sl.

„Domaća tvrtka obavlja plaćanje računa za navedene usluge doznakom u inozemstvo. Vrijednost iz računa u poslovnim knjigama domaće tvrtke evidentira se kao trošak i time se umanjuje porezna osnovica za obračun poreza, a inozemna i domaća tvrtka su vlasnički povezane (npr. osnivači/ direktori/ vlasnici domaće tvrtke ujedno su osnivači/direktori/vlasnici inozemne tvrtke.“ (Ministarstvo financija, 2011:8).

7.1.4. Ulaganje gotovine u financijski sustav

„Praksa ukazuje da je ulaganje gotovine u financijski sustav „školski primjer“ provođenja prve faze procesa pranja novca, odnosno polaganja prljavog novca u legalan financijski sustav s ciljem prikrivanja njegovog nezakonitog izvora“ (Cindori, 2010: 26).

7.1.5. „Front“ i „shell“ tvrtke

„Shell“ tvrtke predstavljaju lažne tvrtke koje služe prikrivanju sredstava pranja novca, dok „front“ tvrtke obavljaju legalne poslovne aktivnosti radi prikrivanja pranja novca, a osnovna im je karakteristika paravan za protok novca na putu prikrivanja njegovog nezakonitog izvora.“ (Cindori, 2010: 26).

Prema Cindori (2010) ovo je najbolje prikazati na primjeru casina. Jedan od načina je da se casina koriste u svrhu pranja novca putem kupovine žetona i njihovim naknadnim vraćanjem čime će se prljavi novac prikazati kao dobitak. Drugi način je osnivanjem casina kao „front“ ili „shell“ tvrtke putem kojeg se može provoditi pranje puno veće količine novca, ali s relativno malim rizikom otkrivanja.

Cindori (2010) navodi prednosti nad klasičnim načinima pranja novca:

- Ne privlači pažnju educiranih službenika bankarskog i nebankarskog sektora
- Manje rizika sumnje i otkrivanja
- Povremeni, manji iznosi gotovog novca lakše će se utopiti u redovno poslovanje nego izlaganje prljavog novca u financijski ili nefinancijsku sustav „bez pokrića“.

„Posljedica izložene metodologije pranja novca pravnih osoba očituje se u direktnoj šteti za financijski sustav države glede umanjivanja ili potpunog izbjegavanja poreznih obveza, dovođenja trgovačkih društava u stečaj i nezakonitog odljeva sredstava, a ne smije se zanemariti niti priljev prljavog novca međunarodno organiziranog kriminala i njegovo ubacivanje u domaći financijski sustav, što za posljedicu ima razaranje financijskog sustava, financijske stabilnosti i kredibiliteta zemlje u cjelini.“ (Cindori, 2010: 27-28).

7.2. Tipologija kod fizičkih osoba

7.2.1. Krijumčarenje novca

Prema Cindori (2010) krijumčarenje novca je jedna od najstarijih i najjednostavnijih tehnika pranja novca koja se javlja na samom početku procesa pranja novca čime se direktno prekida veza između novca, vlasnika i nezakonitog izvora, a može se reći da je, s jedne strane,

najučinkovitija jer za sobom ne ostavlja pisani trag, ali i najrizičnija posebno za osobu koja novac fizički prenosi preko državne granice.

„Nezakonito stečena sredstva najčešće se prenose: prijevoznim sredstvima poput kamiona, zrakoplova ili broda, svežnjevima novčanica putem teklića ili promjenom gotovine u neki drugi vrijednosni papir na donositelja (npr. ček).“ Cindori (2010: 28).

7.2.2. Transakcije gotovim novcem

Razlikujemo dvije podvrste transakcija gotovim novcem:

- Neuobičajeno veliki polozi gotovine

Prema Cindori (2010) misli se prvenstveno na pologe gotovine na račune svih vrsta koji odstupaju od uobičajenog prometa po računu stranke, koji nemaju pokrića u zakonitom poslovanju i uobičajenim dohodcima fizičke osobe, a nemaju logičan slijed, uzimajući u obzir analizu gospodarskih i ekonomskih kriterija.

„Za prepoznavanje pranja novca putem gotovinskih pologa inzistira se na provođenju dubinske analize stranke (predstavlja podlogu za donošenje utemeljenih razloga za sumnju na pranje novca) što obuhvaća prikupljanje informacija o svrsi i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa te stalno praćenje poslovnog odnosa.“ (Cindori, 2010: 30).

- Povezane transakcije

Cindori (2010) smatra da neuobičajeni ili veliki polozi gotovine lako plijene pažnju službenika i otvaraju daljnje mogućnosti brze detekcije procesa pranja novca. „Iz tog, ali i iz razloga praktičnosti češće se koriste tzv. „povezane transakcije“, a radi se o razbijanju većeg iznosa novca na nekoliko manjih iznosa kako bi se izbjegao limit prijave gotovinskih transakcija.“ (Cindori, 2010: 30).

7.2.3. Doznake iz inozemstva

„Kada se govori o doznakama iz inozemstva kao indikatorima sumnjivih transakcija posebno su zanimljive one koje dolaze na račune rezidenta i nerezidenta, a osobito doznake velikih iznosa ili iz off shore zona.“ (Cindori, 2010: 30).

Cindori (2010) smatra da iznimku od navedenog predstavljaju redoviti mjesečni priljevi iz inozemstva na devizne račune domaćih fizičkih osoba koji potječu od mirovina ostvarenih u inozemstvu, renti, plaća pomorac i dr., budući da se radi o redovitim primanjima, istom uplatitelju i primatelju, često nepromijenjenog i relativno malog iznosa.

7.2.4. Mjenjački poslovi

Cindori (2010) smatra da se mjenjački poslovi obilato koriste za prikriivanje traga prljavom novcu, posebice novcu od prodaje droge, kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj.

„Isto kao i kod casina, postoji opasnost da se mjenjačnice ne koriste za pranje novca posrednim putem, odnosno kupoprodajom strane valute, već neposredno. Osnivanjem mjenjačnice s nekoliko podružnica proces pranja novca odvijat će se u potpunosti i pod neposrednim, punim nadzorom kriminalnog miljea.“ (Cindori, 2010: 31).

Nakon detaljno opisane tipologije pranja novca, kako kod fizičkih tako i kod pravnih osoba, tema sljedećeg poglavlja je Ured za sprječavanje pranja novca – kakva je to organizacija, čime se bavi, funkcioniranje Ureda, nadležnost Ureda i organizacijska struktura Ureda.

8. Ured za sprječavanje pranja novca

„Ured za sprječavanje pranja novca definiran je kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija koja obavlja zadaće u cilju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.“ (Masnjak, 2012: 11).

Prema Cindori (2010), u skladu s Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija, Ured je upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija, administrativnog modela i predstavlja središnju nacionalnu jedinicu koja prikuplja, pohranjuje, analizira i

dostavlja podatke, informacije i dokumentaciju o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima na daljnje postupanje.

„Ured, kao financijsko-obavještajna jedinica, je samo jedna karika u lancu u sustavu suzbijanja pranja novca i financiranja terorizma koja tek u interaktivnoj suradnji s drugim nacionalnim nadležnim tijelima (DORH, USKOK, MUP, SOA, HNB, HANFA i nadzornim službama Ministarstva financija) i stranim financijsko obavještajnim jedinicama može u potpunosti dati svoj puni doprinos u cilju sprječavanja korištenja financijskog sustava RH za pranje novca i financiranje terorizma.“ (Ministarstvo financija, 2011: 6).

Ured za sprječavanje pranja novca je „financijsko – obavještajna jedinica administrativnog tipa, koja:

- prikuplja i analizira podatke o gotovinskim, povezanim i sumnjivim transakcijama dobivene od obveznika radi sprječavanja pranja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma,
- dostavlja obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima na daljnje postupanje, zajedno s njima poduzima mjere za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma,
- obavlja administrativni nadzor obveznika na primjenom Zakona,
- neposredno i pod uvjetom uzajamnosti međunarodno razmjenjuje podatke s odgovarajućim tijelima i službama pojedinih država koje se bave sprječavanjem pranja novca,
- obavlja i druge poslove bitne za razvoj preventivne strategije u sprječavanju pranja novca.“ (Bolta, 2007: 801).

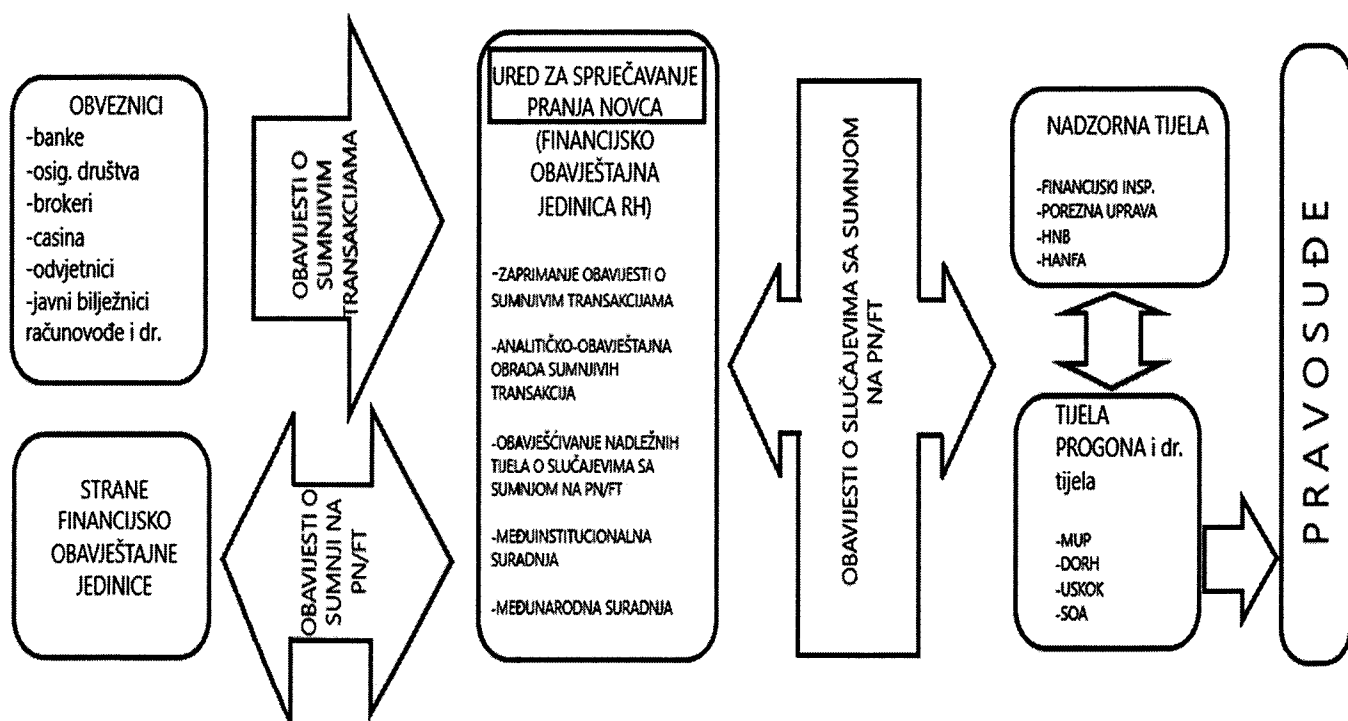
„Prema svjetskim standardima, i hrvatski je Ured kao financijsko – obavještajna jedinica zapravo analitička služba koja treba preventivno djelovati na području pranja novca, analitički obrađivati podatke koje prikuplja od obveznika, a propisano su Zakonom, te dostavljati obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima (Državnom odvjetništvu, USKOK-u i/ili MUP-u) i inozemnim uredima.“ (Cindori, 2007: 66).

“U svome radu Ured koristi pro-aktivan pristup kad je riječ o:

- analitičko obavještajnom radu – analizom gotovinskih transakcija po učestalosti nalogodavca, po iznosima, po svrsi i načinu obavljanja transakcija;

- međuinstitucionalnoj suradnji u rješavanju konkretnih slučajeva pranja novca i financiranja terorizma;
- suradnji s nadzornim tijelima vezano za tumačenje odredbi Zakona i provođenje edukacija.” (<http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca>).

„Ured, kao središnja nacionalna jedinica za prikupljanje od banaka i drugih obveznika, informacija o transakcijama koje su povezane sa pranjem novca i/ili financiranjem terorizma, analizira zaprimljene transakcije u svrhu utvrđivanja sumnje na pranje novca i financiranje terorizma i obavješćuje nadležna tijela o slučajevima sa sumnjom na pranje novca i/ili financiranje terorizma.“ (Ministarstvo financija, 2011: 6). Dakle, Ured je posredničko tijelo između financijskog i nefinancijskog sektora koji Uredu prijavljuju transakcije koje su sumnjive i tijela progona, kao što je prikazano na slici.

(Slika 3. – Shema sustava pranja novca i financiranja terorizma)

Izvor: Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, 2011: 7)

„Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma i međunarodni standardi određuju da sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma nije u nadležnosti samo

jedne institucije nego je to sustav u kojem su zakonski definirane uloge svakog sudionika i njihova međusobna interakcija i suradnja.“ (Maros i dr., 2017: 193). Kako je prikazano na slici 1., razlikujemo tijela prevencije, tijela nadzora, tijela kaznenog progona i pravosuđe:

- a) Tijela prevencije su: obveznici (banke, štedne banke, kreditne unije, ovlaštene mjenjači, osiguravajuća društva, priređivači igara na sreću, brokeri, odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici i drugi).

„Ključni element preventivnog sustava je obveza banaka i drugih Zakonom određenih obveznika obavješćivati Ured o:

- sumnjivim (gotovinskim i negotovinskim) transakcijama kada banke i drugi obveznici utvrde sumnju na pranje novca i financiranje terorizma bez obzira na visinu transakcije (tzv. režim sumnjivih transakcija),
- banke i drugi obveznici su o sumnjivoj transakciji dužni Ured obavijestiti prije izvršenja sumnjive transakcije i obvezni su navesti razloge za sumnju na pranje novca i financiranje terorizma.“ (Maros i dr., 2017: 193).

- b) Tijela nadzora: „nadzor poslovanja obveznika u okviru svojih nadležnosti provode Ured, Financijski inspektorat, Porezna uprava, Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijski usluga, svako tijelo iz svoje nadležnosti.“ (Masnjak, 2012: 13). Maros i drugi (2017) navode da je Carinska uprava dužna obavijestiti Ured o svakom, prijavljenom i neprijavljenom unošenju ili iznošenju gotovine preko državnih granica, u bilo kojoj valuti u vrijednosti od 10.000,00 € i više, kao i o sumnjivim sredstvima.

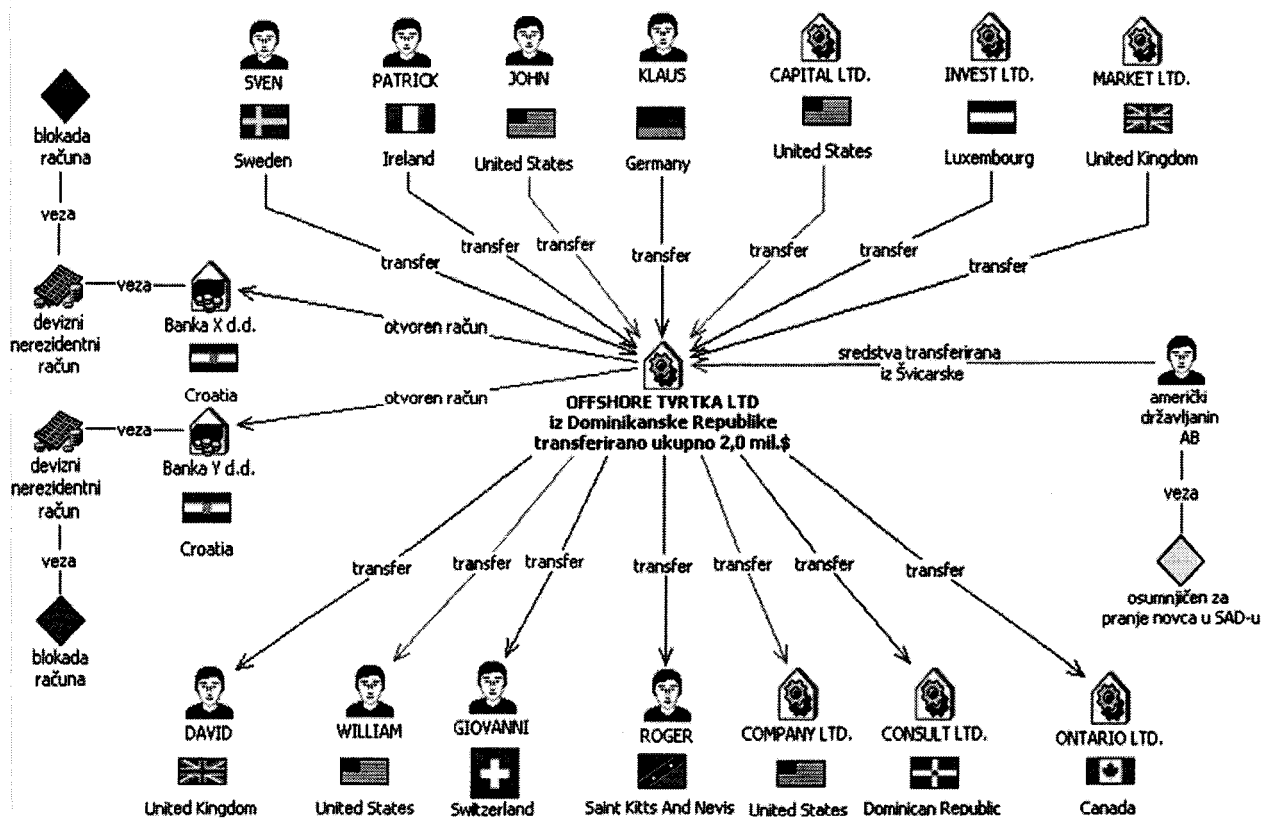
- c) Tijela kaznenog postupka: policija, državno odvjetništvo.

- d) Pravosuđe: „pred sudom se provodi kazneni postupak za kazneno djelo pranja novca i oduzimanje imovinske koristi, koji su inicirani od strane svih nadležnih tijela iz sustava pranja novca i financiranja terorizma.“ (Maros i dr., 2017: 194).

„U djelovanju Ureda predviđena je međuinstitucionalna suradnja na temelju protokola o suradnji koji će se sklopiti sa nadležnim državnim tijelima.“ (Biluš i dr., 2007: 11). Ured, nakon što primi informacije od obveznika, provodi analitičko-obavještajni rad kako bi se otkrilo pranje novca i financiranje terorizma. „Analitičko – obavještajni rad Ureda sastoji se od:

- zahtjeva obveznicima za dostavu podataka o sumnjivim transakcijama ili osobama na koji obveznici moraju odgovoriti u roku ne dužem od 15 dana,
- pisanog naloga obvezniku za privremeno zaustavljanje transakcije u trajanju od 72 sata,
- pisanog naloga obvezniku za kontinuirano praćenje financijskog poslovanja stranke,
- zahtjeva državnom tijelu te jedinicama lokalne i regionalne samouprave za dostavu podataka o sumnjivim transakcijama ili osobama,
- zaprimanje obavijesti o sumnjivim transakcijama od strane državnih i nadzornih tijela i sudova,
- međunarodna suradnja Ureda sa stranim financijsko – obavještajnim jedinicama za razmjenu podataka i dokumentacije,
- privremena odgoda izvršenja transakcije na prijedlog strane financijsko – obavještajne jedinice i dostavljanje prijedloga stranoj financijsko – obavještajnoj jedinici za privremenu odgodu izvršenja transakcije u inozemstvu,
- dostava podataka sudu i nadležnom državnom odvjetništvu.“ (Masnjak, 2007: 12).

„Unatoč aktivnom preventivnom djelovanju Ured je ipak samo jedna karika u lancu koja tek interaktivnom suradnjom s drugim nadležnim tijelima može dati svoj puni doprinos daljnjem razvoju strategije sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u RH.“ (Cindori, 2010: 183).

(Slika 4. – Slučaj “LTD” primjer rada financijsko-obavještajnih jedinica RH (Ured)

Izvor: Ministarstvo financija, 2011: 21)

Na slučaju off shore tvrtke LTD prikazan je način na koji Ured rješava slučaj kada postoji sumnja na pranje novca, gdje kroz analitičko-obavještajnu obradu prolaze sve sumnjive transakcije prije nego se proslijede na daljnje postupanje nadležnim tijelima.

Banka je prijavila Uredu sumnjive transakcije povezane s transferima u/iz RH preko nerezidentnih računa otvorenih u dvije banke u RH od strane off shore tvrtke LTD. Ukupna vrijednost transakcija je 2.000.000,00 USD.

“Ured je utvrdio da je off shore tvrtka LTD na svoj nerezidentni račun primala devizne doznake iz inozemstva u ukupnom iznosu od cca 2,0 milijuna USD (iz raznih zemalja, što se vidi na slici) od više fizičkih i pravnih osoba (među kojima su bile i značajne doznake od fizičke osobe AB američkog državljanina). Potom je fizička osoba AB doznačavala navedena sredstva na račune više fizičkih i pravnih osoba u više zemlja. (Ministarstvo financija, 2011:21).

Prema autoru, nakon kraćeg vremena tvrtka LTD je ponovno otvorila još jedan nerezidentni račun, ali kod druge hrvatske banke preko kojega je na isti način transferirala sredstva. U suradnji s drugim inozemnim uredima iz Austrije, Švicarske i SAD-a te Interpolom utvrđeno je da je fizička osoba AB osumnjičena za pranje novca i tešku krađu u SAD-u, dok se u Velikoj Britaniji, Njemačkoj i Švicarskoj provodi istražni postupak protiv iste osobe zbog investicijskih prijevara i sumnje u pranje novca.

Na temelju prikupljenih informacija, Ured je izdao bankama pisani nalog o blokadi računa i obustavljanju sumnjivih transakcija u roku od 72h. Prikupljenje informacije Ured je prosljedio DORH-u na daljnje postupanje.

8.1. Nadležnost Ureda

Prema članku 101. stavak 1. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (NN 108/17., 39/19.) Ured je središnja nacionalna administrativna jedinica nadležna za primanje i analiziranje obavijesti o sumnjivim transakcijama i drugih informacija propisanih ovim Zakonom i na temelju njega donesenim podzakonskim aktima u vezi s pranjem novca, povezanim predikatnim kaznenim djelima i financiranjem terorizma.

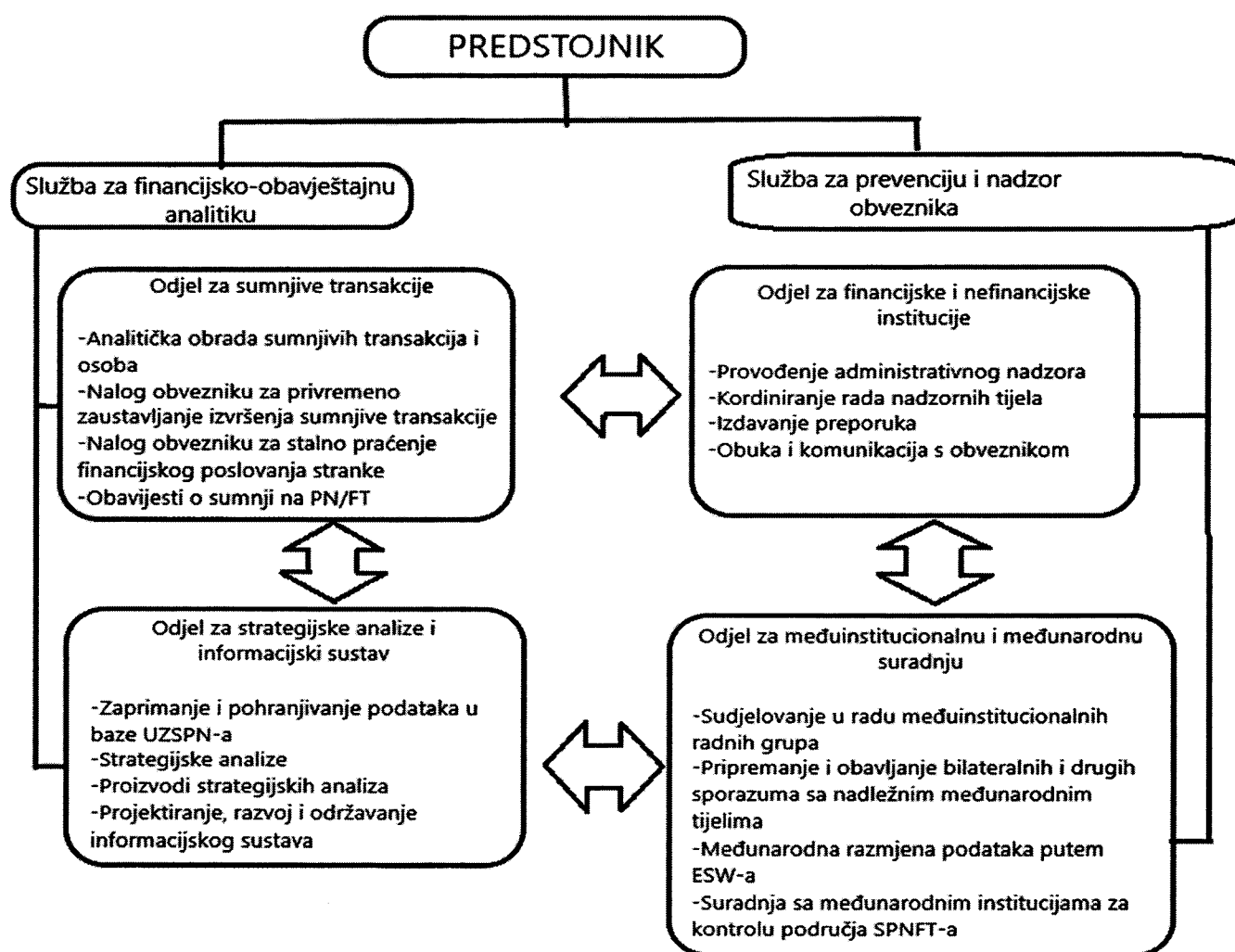
Prema članku 101. stavak 2. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (NN 108/17., 39/19.) Ured je nadležan za dostavljanje rezultata svojih operativnih analiza kao financijsko – obavještajnih podataka i svih drugih relevantnih informacija nadležnim tijelima na daljnje postupanje i procesuiranje kada utvrdi da u konkretnom slučaju postoje razlozi za sumnju na pranje novca i/ili financiranje terorizma.

8.2. Organizacijska struktura

„Od 1998. kada je Ured počeo s radom pa sve do 2010. Ured je nekoliko puta mijenjao svoju strukturu. Prvotno su bile ustrojene samo dvije jedinice: Odjel za informatiku, analitiku i nadzor te Odjel za sumnjive transakcije i međunarodnu suradnju.“ (Cindori, 2010: 186). Prema Cindori (2010) ovakvo ustrojstvo govori u prilog začecima prevencije pranja novca te manjem obujmu zaprimljenih transakcija.

„Ured za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma sastoji se od:

1. Službe za financijsko-obavještajnu analitiku
 - a) Odjel za sumnjive transakcije
 - b) Odjel za strategijske analize i informacijski sustav
 2. Službe za prevenciju i nadzor obveznika
 - a) Odjel za financijske i nefinancijske institucije
 - b) Odjel za međuinstitucionalnu i međunarodnu suradnju.“
- [<http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca>].

(Slika 5. – Organizacijska struktura Ureda za sprječavanje pranja novca

Izvor: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca>, 23.4.2019.)

1. Službe za financijsko-obavještajnu analitiku – „Osnovna uloga Odjela za financijsko-obavještajnu analitiku je analitička obrada podataka o zaprimljenim gotovinskim i sumnjivim transakcijama temeljem određenih indikatora i metodologija, na osnovi specifične ekspertize (tzv. grupno-obavještajne analitike).“ (Cindori, 2010: 188). Prema Cindori (2010) važan pokazatelj rada Odjela je izvješće o radu Ureda sa sveobuhvatnom analizom i procjenom zaprimljenih podataka o transakcijama i trendovima pranja novca u zemlji. „Izvješće obuhvaća otkrivanje sumnjivih transakcija i nelogičnih ekonomsko-poslovnih odnosa temeljem određenih indikatora, a u cilju potvrđivanja ili odbacivanja sumnje na pranje novca.“ (Cindori, 2010: 189). Prema Cindori (2010) načelnik Odjela predlaže analitičku obradu novih predmeta, a inspektori utvrđuju indicije na pranje novca te uspostavljaju vezu između sumnjive transakcije i određene kriminalne aktivnosti u zemlji i inozemstvu iz koje nezakonita sredstva potječu, a djelatnici Odjela predlažu razvoj operativne strategije Ureda i poboljšanje analitičkog rada, analiziraju i pripremaju izvješća o stanju na području sprječavanja pranja novca te izrađuju tipologije pranja novca u RH.
 - a) Odjel za sumnjive transakcije – „U okviru Odsjeka za sumnjive transakcije inspektori provode analizu sumnjivih transakcija vezanih za nelogične ekonomsko-poslovne odnose temeljem propisanih indikatora.“ (Cindori, 2010: 190). Temeljna zadaća ovog Odsjeka je predanalitička i analitička obrada transakcija. „Predanalitička obrada transakcija iz baza transakcija Ureda uključuje pretraživanje baza gotovinskih i sumnjivih transakcija i njihovu analizu po zadanim kriterijima, pretraživanje raspoloživih pomoćnih baza podataka te sastavljanje izvješća s prijedlogom za otvaranje analitičkog predmeta.“ (Cindori, 2010: 190). Prema Cindori (2010) postupak analitičke obrade sastoji se od utvrđivanja indicija na pranje novca te uspostavljanja veze između sumnjive transakcije i kriminalne aktivnosti u zemlji ili inozemstvu iz koje nezakonita sredstva potječu. Ukoliko se nakon analitičke obrade ocjeni da postoje razlozi za sumnju na pranje novca u zemlji ili inozemstvu, o tim slučajevima obavještavaju se nadležna državna tijela RH.
 - b) Odjel za strategijske analize i informacijski sustav – Ovaj Odjel projektira i razvija inteligentni informacijski sustav Ureda sa svim podsustavima. „Podatke o gotovinskim, gotovinskim povezanim i sumnjivim transakcijama pohranjuje u baze transakcija putem posebno licenciranog aplikativnog softvera te obavlja

administrativne poslove informatičkog unosa i upotrebe podataka iz baza Ureda.“ (Cindori, 2010: 191). Uloga ovog Odjela se očituje u pružanju informatičke podrške operativnoj i strateškoj analitici te prevenciji i administrativnom nadzoru. „Na taj način analizira, prognozira i priprema izvješća o stanju na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma te izrađuje tipologije pranja novca u RH, te prepoznaje, prati i analizira pojavne oblike pranja novca u odnosu na karakteristične kriterije i elemente koji određuju tipologije.“ (Cindori, 2010: 191).

2. Službe za prevenciju i nadzor obveznika – „Odjel za prevenciju i nadzor obveznika obavlja stručne i administrativne poslove na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u suradnji sa Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma određenih obveznicima te poslove koji se odnose na planiranje i provedbu neizravnog (administrativnog) nadzora u pogledu primjene istog Zakona.“ (Cindori, 2010: 187). Prema Cindori (2010) u posljednjih desetak godina sve se više radi na prevenciji pranja novca u međunarodnim okvirima što rezultira donošenjem konvencija, smjernica i preporuka s ciljem zaštite financijskog sustava od mogućih zlouporaba, a Odjel za prevenciju i nadzor obveznika u tom smislu predlaže zakonske i podzakonske akte i interne napatke s područja sprječavanja pranja novca, a u sklopu toga i s područja systemske zaštite podataka i evidencija Ureda.
 - a) Odjel za financijske i nefinancijske institucije – „Odjel za kreditne i financijske institucije predlaže i prati razvoj preventivne strategije u suradnji s domaćim i inozemnim tijelima i organizacijama koje djeluju na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.“ (Cindori, 2010: 187). Prema Cindori (2010) s tim ciljem obavlja stručne i administrativne poslove iz djelokruga kreditnih i financijskih institucija, dok Odjel za nefinancijske institucije obavlja stručne i administrativne poslove na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u suradnji s obveznicima isključivo nefinancijskog sektora kao što su priređivači igara na sreću, poslovni subjekti za promet nekretninama, poslovni subjekti za promet umjetninama, odvjetnici i javni bilježnici, porezni savjetnici, računovođe, revizori i svi drugi nefinancijski obveznici.
 - b) Odjel za međuinstitucionalnu i međunarodnu suradnju – „Kao što i sam naziv govori, Odjel je zadužen za poslove međunarodne suradnje putem razmjene

podataka i informacija s odgovarajućim međunarodnim tijelima i organizacijama koje se bave sprječavanjem i otkrivanjem pranja novca i financiranja terorizma.“ (Cindori, 2010: 192). Prema Cindori (2010) ovaj Odjel u cilju provođenja međunarodne suradnje razvija međunarodne odnose te pod uvjetom uzajamnosti provodi međunarodnu razmjenu podataka i informacija o sumnjivim transakcijama s odgovarajućim inozemnim tijelima i organizacijama koje se bave sprječavanjem i otkrivanjem pranja novca te financiranja terorizma. „Inspektori sudjeluju u radu radnih skupina Ministarstva financija, a po potrebi i drugih ministarstava, glede zakonodavstva i prilagodbe zakonodavstvu EU s područja pranja novca i financiranja terorizma, kao i u radu odgovarajućih međunarodnih tijela s ovog područja (Egmont grupa, MONEYVAL i dr.).“ (Cindori, 2010: 192).

Dakle, ono što je Ured za sprječavanje pranja novca na nacionalnoj razini, to Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF) predstavlja na globalnoj, tj. međunarodnoj razini. Svakako, obje organizacije imaju zajednički cilj, a to je sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma.

9. Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF – *Financial Action Task Force*)

„Sve veća zabrinutost međunarodne zajednice zbog rizika pranja novca koji predstavlja prijetnju bankarskom sustavu i drugim financijskim institucijama navela je u srpnju 1989. grupu zemalja G-7 (SAD, Japan, Francuska, Njemačka, Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Kanada) da na Summitu u Parizu osnuju Skupinu za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF).“ (Cindori, 2010: 57).

„FATF je međuvladino tijelo osnovano radi razvoja i zajedničkih međunarodnih interesa i inicijative za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma.“ (Iljkić, 2015: 39).

„Osnovna zadaća FATF očituje se u uspostavljanju međunarodnih standarda i globalne akcije u suzbijanju pranja novca i financiranja terorizma, na nacionalnoj i međunarodnoj razini.“ (Cindori, 2010: 57).

„Ubrzo nakon osnutka FATF je objavio izvješće koje sadrži i 40 preporuka – *Forty Recommendations*, za provedbu akcijskog plana za borbu protiv pranja novca.“ (Iljkić, 2015: 39). Međutim, uz pranje novca, pojavio se i novi problem – terorizam i financiranje terorizma. S obzirom na važnost ovog globalnog problema, FATF 2001. poduzima mjere za njegovo suzbijanje. “Donosi još devet Preporuka sprječavanja financiranja terorizma koje, povezane s 40 Preporuka u vezi pranja novca, čine temeljni okvir za otkrivanje, sprječavanje i zaustavljanje financiranja terorizma i terorističkih djela.“ (Cindori, 2010: 58).

Prema mišljenju Cindori (2010), preporuke predstavljaju prvenstveno preventivni akt koji od država zahtjeva kriminaliziranje pranja novca, omogućavanje njegove konfiskacije i razmjenjivanje informacija o sumnjivim transakcijama.

9.1. Preporuke FATF vezane za sprječavanje pranja novca

„FATF je od samih začetaka predstavljao nastojanje usvajanja i implementiranja mjera osmišljenih protiv prodiranja nezakonito stečenih sredstava u financijski i nefinancijski sustav.“ (Cindori, 2010: 58).

S vremenom su se počele razvijati nove tehnike i metode pranja novca, stoga su se i Preporuke usavršavale, pa je tako originalnih 40 Preporuka iz 1990. revidirano 1996. i 2003. godine, čime su detaljnije navedene obveze država članica, ali uz još uvijek veliku fleksibilnost. „Preinaka Preporuka FATF poprimila je svoj konačan oblik na XIV. Plenarnom sastanku u Berlinu (lipanj 2003.) gdje su usvojeni novi standardi prevencije i suzbijanja pranja sredstava pribavljenih na nezakoniti način i financiranja međunarodnog terorizma.“ (Cindori, 2010: 59).

„Četrdeset preporuka predstavljaju osnovni okvir u borbi protiv pranja novca i dizajnirane su tako da budu univerzalno primjenjive.“ (Kulić, Bošković, 2009: 18)

Prema Cindori (2010) FATF svojim standardima potiče sve zemlje svijeta da usvoje mjere iz Preporuka budući da ne postoji ograničenje za njihovo prihvaćanje. Razlog tome je što Preporuke dopuštaju fleksibilnost i ne predviđaju svaki detalj provedbe, pa na zemljama ostaje da same urede određeno pitanje s obzirom na različitost pravnih i financijskih sustava.

Prema Kuliću i Boškoviću (2009) 40 Preporuka je napravljeno tako da predstavljaju jedan fleksibilni okvir, koji omogućuje državama koje ga žele primijeniti, prilagođavanje ekonomskim, društvenim i političkim prilikama u zemlji. Nadalje, ističe kako Preporuke ne

predstavljaju međunarodnu konvenciju već grupu mjera namijenjenu sprječavanju pranja novca i oduzimanju prihoda stečenih kaznenim djelom, a da bi se one provodile vrlo je bitna politička volja.

Prema Cindori (2010) 40 Preporuka FATF, a koje se odnose na pranje novca, podijeljene su u 4 glavne cjeline: pravni sustav, mjere koje poduzimaju financijske institucije te nefinancijski sektor i struke za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, institucionalne i druge mjere potrebne u sustavima za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma te zaključno, međunarodna suradnja, a obuhvaćaju:

a) Pravni sustav:

- Obuhvat kaznenog djela pranja novca (1.- 2. Preporuka)
- Privremene mjere i mjere konfiskacije (3. Preporuka)

b) Mjere koje poduzimaju financijske institucije i nefinancijski sektor i struke za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma

- Dubinska analiza stranke i čuvanje podataka
- Izvješćivanje o sumnjivim transakcijama i odredbe o ustupanju podataka (13.-16. Preporuka)
- Ostale mjere za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma (17.-20. Preporuka)
- Mjere koje se poduzimaju prema državama koje nedovoljno provode Preporuke FTFA (21.- 22. Preporuka)
- Nadzor i kontrola (23.- 25. Preporuka)

c) Institucionalne i druge mjere potrebne u sustavima za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma

- Nadležna tijela, njihova ovlaštenja i resursi (26.- 32. Preporuka)
- Transparentnost pravnih osoba i sporazuma (33.- 34. Preporuka)

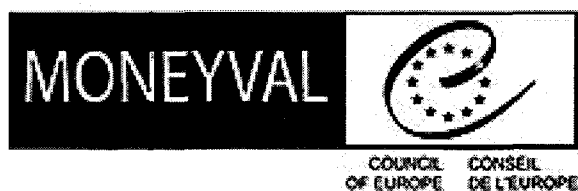
d) Međunarodna suradnja

- Međunarodna pravna pomoć i izručenje (36.- 39. Preporuka)
- Drugi oblici suradnje (40. Preporuka).

10. MONEYVAL

„Posebni odbor stručnjaka Vijeća Europe MONEYVAL (*Council of Europe Select Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures*) zadužen je za praćenje provođenja mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma.“ [http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm#VII.].

„Osnovan je u rujnu 1997. godine u cilju uspostavljanja efikasnih sustava suprotstavljanja pranju novca i financiranju terorizma u zemljama članicama.“ (Kulić, Bošković, 2009: 22).

(Slika 6. – Logo organizacije MONEYVAL)

MONEYVAL ima 30 članica na području Europske unije, među kojima je i Republika Hrvatska, te veći broj promatrača poput zemalja predstavnika FATF-a, Svjetske banke, Međunarodnog monetarnog fonda, Europske unije, Interpola, Europske banke za obnovu i razvoj i drugi.

„Aktivnosti ovog međunarodnog tijela usmjerene su na ocjenjivanje da li se njegove članice pridržavaju odgovarajućih standarda vezanih za borbu protiv pranja novca, oduzimanja prihoda stečenih kriminalom i financiranja terorizma.“ (Kulić, Bošković, 2009: 22).

„Glavni cilj je bio poticanje država u procesu ustrojavanja uspješnog programa u suzbijanju pranja novca i financiranja terorizma te njegovim usklađivanjem s određenim međunarodnim standardima, koji su dijelom sadržani u 40+9 Preporuka FATF, Bečkoj konvenciji, Konvenciji VE i Direktivama EU.“ (Iljkić, 2015: 40).

„U studenom 2012. tim stručnjaka MONEYVAL-a boravio je u Republici Hrvatskoj u sklopu 4. kruga evaluacije za RH gdje su evaluatori u kontaktima s predstavnicima državnoga i privatnog sektora prikupljali podatke o usklađenosti hrvatske legislative i prakse na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma procjenjujući stupanj prilagodbe FATF-ovim

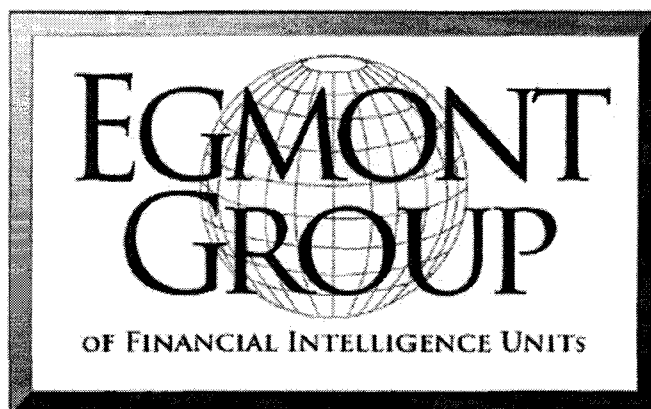
preporukama. Na temelju zatečenog stanja izradili su Izvješće 4. kruga evaluacije za RH koje je prihvaćeno na 42. plenarnoj sjednici MONEYVAL-a, održanoj u rujnu 2013. u Strasbourg. [http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm#VII.].

11. Egmont grupa

Prema Kuliću i Boškoviću (2009) kao dio sustava za suprotstavljanje pranju novca i traganju za prihodima stečenim organiziranim kriminalom, stvoren je određeni broj specijaliziranih vladinih agencija koje se bave ovom problematikom, a nazivaju se zajedničkim imenom jedinice za financijske istrage.

„Te jedinice omogućavaju veoma dobru komunikaciju i razmjenu informacija i druge oblike međunarodne suradnje na različitim nivoima u istragama i u isto vrijeme štite povjerljivost podataka.“ (Kulić, Bošković, 2009: 21). Većina jedinica počela je s radom devedesetih godina 20. stoljeća, a rezultat su potreba država da se suprotstave organiziranom kriminalu i pranju novca.

Prema Kuliću i Boškoviću (2009) od 1995. godine, određeni broj jedinica za financijske istrage počeo je raditi zajedno u neformalnoj organizaciji nazvanoj Egmont grupa.

(Slika 7. – Logo Egmont grupe)

„Prepoznavajući važnost internacionalne suradnje u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, grupa FIU-s (*Financial Intelligence Units*) se sastala u Egmont

Arenberg palači u Bruxelles, Belgija i odlučila oformiti informativnu mrežu FIU kako bi stimulirala internacionalnu suradnju.“ (Iljkić, 2015: 40).

„Danas je to prepoznato kao Egmont Grupa financijskih jedinica, koje se redovito sastaju kako bi promicale i razvijale suradnju među FIU, posebice u području razmjene informacija, seminara i dijeljenju stručnih iskustava i znanja.“ (Iljkić, 2015: 40).

Prema Kuliću i Boškoviću (2009) osnovni cilj ove grupe je formiranje foruma jedinica za financijske istrage, koji će poboljšati suradnju i komunikaciju između različitih država, a odnosi se na širenje sustava razmjene financijsko-obavještajnih informacija, poboljšanje razine stručnosti osoblja organizacija i omogućavanje bolje suradnje između jedinica za financijske istrage primjenom novih tehnoloških dostignuća.

12. Pojam terorizma

„Jedan od najvećih prijetnji današnjice za sigurnost države i društva jest terorizam. Iako terorizam postoji od davnih vremena, teroristički napadi koji se događaju danas odnose brojne žrtve, a ujedno utječu na politička, gospodarska, športska, kulturna i brojna događanja u svijetu.“ (Marić, 2012: 87).

Prema Klaiću (2001) riječ terorizam dolazi iz latinskog jezika od riječi *terror* što označava izazivanje straha i trepeta, provođenjem ili prijetnjom nasiljem kako bi se ljude učinilo pokornima, a sve s ciljem ostvarenja političkih, religioznih, ideoloških ili drugih ciljeva.

Definicija pojma terorizma do danas nije točno utvrđena, iako postoji mnoštvo definicija sa raznih društvenih područja (preko više od 100 definicija), ipak jedno je sigurno da terorizam u svome djelovanju uključuje upotrebu nasilja za ostvarivanje vlastitih ciljeva.

Prema Mariću (2012) neke definicije terorizma su: „Terorizam je namjerno i sustavno ubijanje, sakaćenje i ugrožavanje nevinih kako bi se u njih utjeralo strah radi neke političke svrhe.“, „Terorizam je specifičan oblik agresivnog djelovanja protiv naroda, životne sredine i materijalnih dobara neke zemlje u miru i u ratu“ i „Terorizam je upotreba ili prijetnja upotrebom sile, usmjerena na ostvarivanje političkih promjena.“

Pedić (2010) navodi kako je prvu definiciju terorizma UN dao 1937. godine gdje navodi kako se radi kriminalnom činu usmjerenom protiv države s namjerom stvaranja straha kod ljudi ili društva u cjelini.

„UN-ova Međunarodna konvencija za suzbijanje financiranja terorizma iz 1999. navodi da: „Kazneno djelo terorizma čini svaka osoba koja, koristeći bilo koja sredstva, izravno ili neizravno, nezakonito i voljno, nabavi ili prikupi sredstva s namjerom da se ona koriste, ili znajući da će se koristiti, u potpunosti ili djelomično, u svrhu provođenja:

- a) djela koje predstavlja kazneno djelo, ili
- b) bilo kojeg drugog djela kojemu je namjena prouzročiti smrt ili tešku tjelesnu ozljedu civila ili bilo koje druge osobe, koja nije aktivno uključena u situaciju oružanog sukoba, ako je svrha tog djela – po njegovoj naravi ili sadržaju – zastrašiti stanovništvo ili prisiliti neku vladu ili međunarodnu organizaciju na činjenje nekog djela ili suzdržavanje od činjenja bilo kojeg djela.““ (Pedić, 2010: 142).

Pedić (2010) navodi da je Vijeće sigurnosti UN-a objavilo svoju definiciju terorizma 2004. godine koja glasi: „Terorizam je svaki čin proveden s namjerom izazivanja smrti ili teških ozljeda civilima sa svrhom zastrašivanja populacije ili odvratanja vlada ili međunarodnih organizacija od poduzimanja nekog čina.“

Pedić (2010) navodi da je dodatna „odlika“ terorizma ubijanje nevinih ljudi, i to na „medijski spektakularan način“, a njime se služe ekstremni religijski, nacionalistički, politički i sl. pokreti kao oblikom nasilja usmjerenom protiv civilnog stanovništva.

Mnogi autori definirali su pojam terorizam, a u slijedećem poglavlju navode se definicije pojma financiranja terorizma prema Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma i Kaznenom zakonu.

13. Pojam financiranja terorizma

Prema Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (NN 108/17., 39/19.) financiranjem terorizma smatra se osiguravanje ili prikupljanje sredstava, odnosno pokušaj osiguravanja ili prikupljanja sredstava, zakonitih ili nezakonitih, na bilo koji način, izravno ili neizravno, s namjerom da se upotrijebe ili sa znanjem da će biti upotrijebljena, u

cijelosti ili dijelom, od strane terorista ili terorističke organizacije u bilo koju svrhu, što uključuje i počinjenje terorističkog kaznenog djela, ili od strane osoba koje financiraju terorizam.

Bolta (2010) navodi teroristička kaznena djela, navedena u Kaznenom zakonu, koja su predmet financiranja terorizma, a to su: terorizam, javno poticanje na terorizam, novačenje i obuka za terorizam, ugrožavanje sigurnosti osoba pod međunarodnom zaštitom, uzimanje talaca, zlouporaba nuklearnog ili radioaktivnog materijala, otmica zrakoplova ili broda te ugrožavanje sigurnosti međunarodnog zračnog prometa i međunarodne plovidbe.

14. Povijesni pregled razvoja terorizma

„Iako dosta ljudi uzima da masovni terorizam počinje od napada na SAD 11. rujna 2011. godine, no povijest terorizma seže daleko u prošlost, u vrijeme uspostavljanja komunikacije među ljudima.“ (Marić, 2012: 89). Od tog trenutka, terorizam poprima šire razmjere, a Amerika poziva sve države svijeta da se uključe u borbu protiv terorizma.

„Povijest terorizma seže od drevnih vremena, kada su već tada suparnici pokušali na razne načine, od zastrašivanja do tjelesnog nasilja, poraziti svoje suparnike.“ (Marić, 2012: 90).

„Kad se riječ “terorizam” po prvi puta pojavila u političkome govoru, odnosila se na strahovladu koju je u Francuskoj uspostavio jakobinski režim – odnosila se, dakle, na jedan slučaj državnoga terorizma.“ (Primorac, 2002: 60). „Voltaire označava stanje tijekom 1769. godine zbog javnih smaknuća i mučenja uoči Francuske Revolucije (1789.) kao terorističke strahote vlasti (appareil de Terror).“ (Marić, 2012: 90). Marić (2012) navodi kako su francuski revolucionari, pod vodstvom Robespiera, teror obilježili kao državno sredstvo moći, a time vladavinu terora ideološki opravdali.

Primjenom terorizma u dalekoj prošlosti nastojalo se prisiliti ljude da budu pod vlašću manje skupine ljudi i da rade ta njihovo dobro, a to je odlika diktature, tiranije i drugih oblika državne vlasti.

Marić (2012) smatra da Francuskom revolucijom započinje moderni terorizam, budući da je do tada to bio vjerski ili religijski terorizam. U 20. stoljeću terorizam dobiva svoju

masovnost, a u 21. stoljeću dobiva obilježje „globalnog terorizma“, sveprisutnog u današnje vrijeme, gdje nema medija danas koji ne prikazuju terorističke događaje u svijetu.

„U vremenu poslije terorističkih napada 11. rujna možemo vidjeti tendenciju vladajućih struktura zapadnih društava da terorizam smatraju problemom koji je radikalno drugačiji od bilo čega s čime je svijet bio suočen u prošlosti. Tako se neprestano ističe da je svijet nakon 11. rujna dobio novo lice, da živimo u novoj eri terorizma i da je 21. stoljeće doba terora.“ (Šušnjara, 2017: 152).

„Neki od primjera terorizma i terorističkih aktivnosti, terorističkih skupina kroz povijest su:

- Jedna od prvih terorističkih skupina, o kojoj postoje provjereni povijesni podaci, operirala je na Bliskom istoku već u prvom stoljeću.“ (Marić, 2012: 90). Pripadnici – Zeloti, židovski nacionalisti suprotstavljali su se Rimskoj upravi nad Judejom, ubijajući Rimljane i Židove koji su priznavali rimsku vlast.
- Marić (2012) navodi da se u 11. stoljeću na području Irana pojavljuje skupina Hashashini, koji, osim što su proizvodili i konzumirali hašiš, bili su profesionalni plaćeni ubojice, koji su nastojali svojim zločinima (ubojstvima, atentatima) svrgnuti vlast, ponekad uz samožrtvovanje.
- U Indiji je osnovana teroristička skupina pod nazivom Indijske thuge koja je najduže postojala kroz povijest, 6 ili 7 stoljeća, a možda i duže. „Oni su davili svoje žrtve žrtvujući ih Kaliju, indijskom bogu terora i razaranja, a Britanci su konačno eliminirali ovu grupaciju sredinom devetnaestog stoljeća.“ (Marić, 2012: 90).

15. Izvori sredstava financiranja terorizma

„Dva su osnovna izvora ili porijekla financiranja terorizma, zakoniti i nezakoniti.“ (Bolta, 2010: 422).

Bolta (2010) navodi zakonite izvore financiranja terorizma:

- Donacije (npr. vezano za dijasporu kod aktivnosti organizacija IRA-e, Al-Qaede, pokreta na Šri Lanki),

- Poslovanje terorističke organizacije gdje uspostavlja određene zakonite djelatnosti čije prihode koristi za nezakonite aktivnosti,
- Samofinanciranje (npr. Al-Qaede kroz Bin Ladenovo bogatstvo koje je stečeno ranijim zakonitim poslovanjem).

„Nezakoniti način financiranja terorizma je svakako „brži“ način prikupljanja sredstava i tu je učestali kriminalitet vezan uz prodaju i trgovinu droga, bez obzira o kojoj se terorističkoj organizaciji radi.“ (Bolta. 2010: 423).

Bolta (2010) smatra da je za neke terorističke organizacije, kao što su IRA (*Óglaigh na hÉireann*, Irska republikanska armija), ETA (*Euskadi Ta Askatasuna*, Baskija i sloboda) ili FLNC (*Fronte di Liberazione Naziunale Corsu*, Fronta za nacionalno oslobođenje Korzike), karakterističan tzv. „revolucionarni porez“ koji predstavlja oblik „reketa“ – iznuđivanje novčanih sredstava pod prijetnjom nasiljem.

Bolta (2010) navodi neke primjere nezakonitih načina financiranja terorizma:

- Teroristička organizacija Jemaah Islamiyah smatra da je opravdano financirati terorističke aktivnosti pljačkanjem „nevjernika“,
- Kolumbijske paravojne grupe koriste otmice kao oblik financiranja svojih aktivnosti,
- U Zapadnoj Europi uočeni su slučajevi zlouporaba čekova i kreditnih kartica radi financiranja terorističkih aktivnosti, prije svega Al-Qaede, koju karakterizira povezanost i s drugim oblicima kriminaliteta, zlouporabu droga, razbojništva, otmice i krivotvorenje identifikacijskih dokumenata, a procjenjuje se i visoki rizik njihove moguće umiješanosti u trgovinu krivotvorenim novcem u Somaliji,
- U vrijeme Hladnog rata postojalo je i tzv. „sponzorstvo države“ koja je davala sigurnost teroristima i financirala njihove aktivnosti izvan države, iako ono danas više nije aktualno.

„Bitno je istaći da države odbijaju direktno sponzoriranje terorizma, i zbog toga su se terorističke grupe, u cilju povećanja fondova neophodnih za financiranje svojih aktivnosti, preusmjerile prema kriminalnim aktivnostima.“ (Pajić, Vežzović, 2014: 149).

15.1. Primjer financiranja terorizma: Zlouporaba zakonitih poslovnih aktivnosti

Prema Ministarstvu financija (2011) na račun osobe A koja je ujedno bila direktor restorana pristizali su čekovi, a i značajni iznosi gotovine od tvrtke B koja se bavila drvenim paletama. Osoba A nije koristila svoj bankovni račun za podmirenje uobičajenih troškova života, već je koristila značajne gotovinske iznose sa računa tvrtke B u iznosu između 500.000,00 i 1.000.000,00 EUR-a.

Banci je postala sumnjiva nespojivost između djelatnosti kojom se bavila osoba A i poslovanja tvrtke B, pa je obavijestila Ured o sumnjivim transakcijama. Financijsko-obavještajna jedinica je analitičkom obradom podataka otkrila da su pojedinci, već spomenute osoba A i tvrtka B, povezani sa pokretom Salafista, te je slučaj prosljeđen tužiteljstvu u Francuskoj.

15.2. Primjer financiranja terorizma: Samofinanciranje

Prema Ministarstvu financija (2011) mala teroristička organizacija koja je izvela napad u Londonu 07. srpnja 2005. godine se samofinancirala. Nisu pronađeni dokazi o vanjskim izvorima financiranja, a procijenjeni troškovi ne prelaze 8.000,00 GBP.

Prikupljena novčana sredstva (prikupljena metodama koja je jako teško povezati s terorizmom ili kriminalom) su koristili za iznajmljivanje automobila, najam stana, opremu za izradu bombe koja je bila kućne izrade, a dijelovi potrebni za njenu izradu su se mogli lako kupiti u trgovinama.

„Za teroristu A se čini da je prikupio najviše sredstava. Imao je prihvatljiv kreditni rejting, više bankovnih računa (od kojih je svaki imao mali polog gotovine za duže vremensko razdoblje), kreditne kartice i 10.000,00 GBP osobnog zajma. Nije izvršio osobne kreditne obveze te je bio u prekoračenju po svojim računima. Terorist B obavio je nekoliko kupovina plaćajući čekovima (koji nisu mogli biti naplaćeni) tjednima prije 7. srpnja. Istražitelji iz banaka posjetili su ga kod kuće dan nakon bombaškog napada.“ (Ministarstvo financija, 2011: 17).

Prikupljeni financijsko-obavještajni podaci su bili dovoljni za pokretanje istrage od strane financijskih institucija, gdje je za teroristu B tek nakon napada utvrđeno da je bio terorista.

16. Preporuke FATF vezane za sprječavanje financiranja terorizma

Ubrzo nakon što je osnovana 1989. godine, FATF donosi 40 preporuka – *Forty Recommendations*, za borbu protiv pranja novca. Međutim, uz pranje novca, pojavio se i novi problem – terorizam i financiranje terorizma. S obzirom na važnost ovog globalnog problema, FATF 2001. poduzima mjere za njegovo suzbijanje, pa donosi još devet Preporuka za sprječavanje financiranja terorizma koje skupa s 40 Preporuka o sprječavanju pranja novca, čine temelj za otkrivanje i sprječavanje financiranja terorizma i terorističkih djela. „Naknadnim donošenjem devet Specijalnih preporuka vezanih za terorizam odgovoreno je na terorističke napade 11. rujna 2001.“ (Cindori, 2010: 62).

„Samo sedam tjedana nakon napada na New York i Washington, 30. listopada 2001. FATF je izdao osam Specijalnih preporuka izrađenih u cilju suprotstavljanja financiranja terorizma kojima se osnažuju postojeće mjere predviđene Konvencijom UN za suzbijanje financiranja terorizma.“ (Cindori, 2010: 62). Nastojalo se odrediti financiranje terorizma kaznenim djelom i zamrzavanje imovine terorista.

Preporuke su usmjerene na tri glavna kanala koje teroristi koriste za premještanje svojih sredstava: alternativni sustavi prijenosa ili doznake novca, transfer novca elektroničkim putem i neprofitne organizacije. Nakon provedene istrage nakon terorističkog napada 11. rujna 2001. godine na Svjetski trgovački centar (*World Trade Centar*) u New Yorku, otkriveni su još neki kanali za prijenos novca namijenjenog financiranju terorizma – fizički prijenos novca. „U cilju ispravka učinjenog propusta u međunarodnim mjerama koje se odnose na sprječavanje fizičkog prijenosa novca predviđenog za financiranje terorizma ili pranja novca, FATF je izdao novu, IX. Specijalnu preporuku koja se odnosi upravo na to specifično pitanje.“ (Cindori, 2010: 62).

Prema Pajić i Vežović (2014) prva preporuka predviđa da svaka zemlja treba ratificirati i u potpunosti implementirati Konvenciju Ujedinjenih naroda za sprječavanje financiranja terorizma iz 1999. godine i rezoluciju UN o prevenciji i suzbijanju financiranja terorističkih djela.

„Kriminalizaciju financiranja terorizma i popratnog pranja novca određuje II. Specijalna preporuka FATF što znači da sve zemlje trebaju kriminalizirati financiranje terorizma, terorističkih djela i terorističkih organizacija, a kaznena djela financiranja terorizma odrediti kao predikatna kaznena djela za pranje novca.“ (Cindori, 2010: 63).

„Treća Specijalna preporuka naglašava da bi svaka država trebala imati ovlaštenje „zamrzavanja“ sredstava ili imovine terorista ili terorističkih organizacija, te onih koji ih financiraju, ovlaštenje privremenog oduzimanja profita ili imovine namijenjene za terorističke aktivnosti, odnosno ovlaštenje trajnog oduzimanja imovine namijenjene za terorizam ili financiranje terorizma, financiranje terorističkih aktivnosti ili za terorističke organizacije.“ (Pajić, Vejzović, 2014: 160).

Cindori (2010) navodi da IV. Specijalna preporuka FATF upućuje financijsku instituciju ili neko drugo tijelo podvrgnuto obvezama sprječavanja pranja novca da, ukoliko postoji sumnja ili osnovana sumnja da su sredstva povezana ili bi mogla biti upotrijebljena za terorizam i terorističke aktivnosti ili od strane terorističkih organizacija, odmah o svojoj sumnji izvijesti nadležna državna tijela.

„Međunarodna suradnja i izručenje osoba osuđenih za financiranje terorizma, terorističkih djela ili osoba koje pripadaju terorističkoj organizaciji, sastavni su dio pete Specijalne preporuke.“ (Pajić, Vejzović, 2014: 160). Ono obuhvaća razmjenu informacija kroz međunarodne kaznenopravne pomoći, postupak izručenja pojedinaca, itd.

Cindori (2010) navodi da je u svezi alternativnih novčanih pošiljki, VI. Specijalna preporuka FATF nalaže donošenje mjera prethodnog dobivanja licence za rad fizičkih i pravnih osoba, a osim toga zahtjeva i usvajanje ostalih Preporuka FATF koje se odnose na bankarske i nebankarske institucije.

„Poboljšanje transparentnosti svih vrsta transfera novca elektroničkim putem, unutar zemlje i međunarodno, cilj je VII. Specijalne preporuke FATF, olakšavajući pri tome tijelima provođenja zakona da slijede elektronički prijenos novca od strane kriminalaca i terorista.“ (Cindori, 2010: 64).

„Osma Specijalna preporuka potiče zemlje na preispitivanje prikladnosti zakona i propisa s obzirom na subjekte koji bi mogli biti zloupotrijebljeni za financiranje terorizma, što se posebno odnosi na sprječavanje zloupotreba vrlo ranjivih neprofitnih organizacija.“ (Pajić, Vejzović, 2014: 160).

„Nova, IX. Specijalna preporuka FATF navodi opasnosti fizičkog prijenosa gotovine i vrijednosnih papira na donosioca preko državne granice, te zahtijeva od država uspostavljanje mjera za otkrivanje i prijavljivanje prijenosa, ali i zadržavanje ili oduzimanje istih ukoliko se

smatra da su povezani s financiranjem terorizma ili pranjem novca, lažnim prijavama ili lažnim očitovanjem.“ (Cindori, 2010: 65).

U sljedećem poglavlju navode se i objašnjavaju faze financiranja terorizma.

17. Faze financiranja terorizma

I pranje novca i financiranje terorizma ima svoje faze koje trebaju biti ispunjene. Faze pranja novca su objašnjene u ranijim poglavljima, a sada ćemo navesti faze financiranja terorizma.

„Te faze su:

- Faza prikupljanja ili akumulacije sredstava
- Prijenos akumuliranih sredstava ćelijama terorističkih organizacija ili pojedincima radi njihovog operativnog korištenja
- Upotreba ovako skupljenih sredstava.“ (Pajić, Vejzović, 2014: 149).

Pajić i Vjezović (2014) smatraju da su zajedničke komponente pranja novca i financiranja terorizma financijske transakcije, koje su u oba slučaja iste, te mehanizmi koje države imaju na raspolaganju u borbi protiv ovih pojava.

18. Transferi terorističkih sredstava

Bolta (2010) smatra da se novčane ili druge domaće i međunarodne transakcije koje vežemo s financiranjem terorizma, ne razlikuju od transakcija koje se odnose na pranje novca.

„Prije svega tu je uporaba financijskog sustava: novčana sredstva doznavaču se uobičajenim transferima putem računa u kreditnim institucijama, međutim uvođenjem proaktivnih mjera sprječavanja korištenja financijskog sustava za pranje novca i financiranje

terorizma kroz primjenu obveznih mjera dubinske analize klijenta, kao i sustava međunarodnih restriktivnih mjera i izravnog zamrzavanja imovine koja se povezuje s teroristima i s njima povezanim osobama, uporaba takvog sustava, koji zahtijeva potpunu identifikaciju sudionika transakcije te utvrđivanje i praćenje svrhe i namjene transakcije, može biti vrlo rizična za financijere terorizma.“ (Bolta, 2010: 423).

Neki od načina transfera terorističkih sredstava su: prijenos gotovine, alternativni sustavi prijenosa i prijenos putem humanitarnih i neprofitnih organizacija.

18.1. Prijenos gotovine

„Fizički prijenos gotovinskih sredstava iz jedne države u drugu svakako je jednostavniji i sigurniji u smislu prikrivanja međunarodnog prijenosa financijskih sredstava.“ (Bolta, 2010: 423).

„Kako je ovaj način prijenosa gotovinskih sredstava prepoznat kao veliki rizik od financiranja terorizma, 2004. godine FATF-a donosi Devetu specijalnu preporuku protiv financiranja terorizma kojom se uvode obvezni standardi zaštite.“ (Bolta, 2010: 423). Preporukom se traži da države uspostave mjere detekcije prijenosa gotovine i vrijednosnih papira na donositelja i mjere prijave prijenosa (prijenos iznosa preko 15.000 USD mora biti predmet deklaracije i kontrole, a nadležna tijela imaju ovlast oduzeti sredstva koja nisu deklarirana i ona koja se mogu povezati s pranjem novca ili financiranjem terorizma, a neprijavlivanje prijenosa preko granice se mora sankcionirati).

U Republici Hrvatskoj to pitanje je regulirano člankom 40. Zakona o deviznom poslovanju (NN 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10, 76/13) prema kojemu fizičke osobe koje ulaze u Europsku uniju ili izlaze iz Europske unije preko Republike Hrvatske, a prenose gotovinu u vrijednosti od 10.000 € ili više, dužne prijaviti Carinskoj upravi.

„Naime, tijela Carinske uprave obvezna su obavijestiti Ured za sprječavanje pranja novca o svakoj prijavi unošenja ili iznošenja gotovine preko državne granice u protuvrijednosti iznosa od 10.000 € ili više, o svakom unošenju ili iznošenju gotovine preko državne granice koje nije bilo prijavljeno carinskom tijelu, kao i o slučaju unošenja ili iznošenja, odnosno pokušaja unošenja ili iznošenja gotovine preko državne granice ako su u vezi s osobom koja gotovinu prenosi, načinom prijenosa ili drugim okolnostima prijenosa postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma.“ (Bolta, 2010: 424).

U Republici Hrvatskoj je tijekom 2009. godine evidentirano 211 prijenosa gotovine preko granice od čega 39 neprijavljenih pokušaja prijenosa i 45 slučajeva gdje je Carinska uprava procijenila da postoje razlozi za sumnju na pranje novca, dok sumnji na financiranje terorizma nije bilo.

18.2. Alternativni sustavi prijenosa

„Alternativni sustavi prijenosa, poput „*hawale*“, uobičajeni su način prijenosa sredstava zbog brze i jeftine usluge jer se radi o neformalnom i nelicenciranom bankovnom poslovanju bez identifikacije klijenata i službenog dokumentiranja poslovanja.“ (Bolta, 2010: 424).

„Pojašnjavajući riječ „*hawala*“ Muller navodi kako ona u arapskom jeziku znači transfer, a kao dodatno značenje pridaje joj i povjerenje, jer riječ povjerenje u stvari reflektira način na koji ovaj sustav funkcionira.“ (Orlić, 2015: 59).

Orlić (2015) navodi kako je ovo drevni sustav prijenosa novca za koji se smatra da je nastao u Južnoj Aziji u 8. stoljeću, točnije u Indiji prije uvođenja zapadnjačkih bankarskih praksi.

Bolta (2010) navodi kako se ovaj sustav prijenosa u potpunosti odvija izvan bankarskog sektora, potpuno je nereguliran pa samim time i prikriven i težak za otkrivanje, a kriminalcima je dodatno zanimljiv zbog limitiranog dokumentiranja transakcija koje se bazira na kodovima i šiframa, a istragom je gotovo nemoguće rekonstruirati novčani tijek i tijek transakcija.

Hawala ima nekoliko važnih obilježja, a to su cijena, etnička povezanosti i prilagodljivost. Anonimnost i brzina transakcija novca su obilježja koja su pogodna za nezakonite aktivnosti kao što su pranje novca ili financiranje terorizma.

„Ova vrsta prijenosa značajna je u velikim ekonomijama baziranim na gotovinskim sredstvima, npr. u Indiji, te u državama u kojima nije razvijen bankovni sustav, a cijene bankovnih usluga su vrlo visoke i neatraktivne.“ (Bolta, 2010: 424).

Bolta (2010) navodi kako je ovaj sustav prijenosa evidentiran u preko 20 azijskih i pacifičkih država, a procjenjuje se da takvih neregistriranih ureda za prijenos novca samo u Afganistanu ima između 500 i 2000, koji izvršavaju transfere između Kabula, Peshawara, Dubaija i Londona.

18.3. Humanitarne i neprofitne organizacije

„Humanitarne i neprofitne organizacije po svom poslovnom profilu omogućuju prikupljanje novčanih sredstava od većeg broja nepoznatih donatora, uspostavljanje međunarodne mreže te organizacije, kao i provođenje međunarodnih financijskih transakcija prema državama i dijelovima svijeta koji su poznati po svojoj političkoj i gospodarskoj nestabilnosti i u kojima postoji manjak primjene odgovarajućih mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma.“ (Bolta, 2010: 425).

Prema podacima kojima raspolaže UN, Al-Qaeda koristi humanitarne i neprofitne organizacije kao način prikupljanja ili transferiranja sredstava. Istraživanja sprječavanja financiranja terorizma pokazala da je čak 45% slučajeva sumnjivih transakcija u vezi financiranja terorizma bilo povezano s humanitarnim i neprofitnim organizacijama, koje su obrađivale financijsko-obavještajne jedinice.

Bolta (2010) navodi kako, zbog povećanog rizika na pranje novca ili financiranje terorizma, FATF i drugi međunarodni standardi od država traže uspostavu djelotvornih sustava nadzora poslovanja takvih organizacija, pa tako i u Republici Hrvatskoj postoje obvezujuće smjernice koje upućuju obveznike da humanitarne organizacije, udruge, odnosno nevladine i neprofitne organizacije smatraju klijentima i entitetima od povećanog rizika za pranje novca ili financiranje terorizma, te da prema njima primjenjuju pojačane mjere dubinske analize.

19. Razlike između pranja novca i financiranja terorizma

„Fenomen financiranja terorizma u različitim teoretskim razmatranjima, a isto tako i u zakonskoj regulativi zemalja, gotovo uvijek dolazi zajedno s fenomenom pranja novca, međutim, uvijek je potrebno naglasiti vrlo bitnu činjenicu koja čini razliku između same prirode ta dva kaznena djela.“ (Pedić, 2010: 143).

Pedić (2010) navodi kako financiranje terorizma u svojoj biti nema stjecanje profita, kao što je to slučaj s pranjem novca, nego je ono uvijek obilježeno ideološkim, fanatičnim i sličnim razlozima, dakle – cilj financiranja terorizma i pranja novca je različit. Nadalje, navodi da proces pranja novca ima za cilj nelegalno stečena financijska sredstva prikazati kao legalna,

dok se kod financiranja terorizma događa obratno: sredstva se iz potpuno legalnih izvora stavljaju na raspolaganje kriminalnim, terorističkim organizacijama kako bi mogle počinuti teroristički čin.

„Pri financiranju terorizma ne radi se o tome da je porijeklo sredstava ono što ih čini kriminalnima, nego je to njihova upotreba, ili težnja da se upotrijebe za financiranje terorističkih činova ili pruže pomoć teroristima odnosno terorističkim organizacijama.“ (Pedić, 2010: 144).

Pedić (2010) navodi i neke sličnosti financiranja terorizma s pranjem novca, a to jest da i terorističke skupine, kao i kriminalne organizacije koje se bave pranjem novca, grade i održavaju financijsku strukturu i mrežu s pomoću koje će se izvršiti nekoliko faza, to jest sve potrebne radnje kako bi prikupljena sredstva završila u rukama terorista, to znači da one moraju pronaći izvore sredstava za svoj čin, pronaći način za kanaliziranje tih sredstava te staviti sredstva na raspolaganje teroristima.

20. Zaključak

Pod pranjem novca podrazumijevamo kriminalne aktivnosti usmjerene na prikrivanje imovinske koristi stečene na nezakonit način ulaganjem u financijske sustave s ciljem da se prikažu kao zakonito stečeni. Stoga, može se reći da je prljavi novac onaj novac koji je stečen ovim kaznenim djelom, ali uz uvjet postojanja veze između kriminalne aktivnosti i pranja novca.

Postoje tri faze procesa pranja novca, a to su faza polaganja novca (koja ima za cilj prljavi novac pretvoriti u legalan na način da se ubaci u zakoniti poslovni tijek), faza ležanja (ima za cilj prikriti pravo porijeklo novca i zametnuti trag njegovu izvoru) i faza integracije novca (gdje dolazi do miješanja prljavog novca s zakonitim što i jest cilj cijelog procesa).

S obzirom da je proces pranja novca vrlo složen proces, postoje razne tehnike i modaliteti pretvaranja prljavog novca u zakonit, a dijelimo ih, s obzirom na širinu opsega provođenja procesa pranja novca, na tipologiju kod pravnih osoba i tipologiju kod fizičkih osoba.

Glavna organizacija, u sastavu Ministarstva financija, koja ima za cilj sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma je Ured za sprječavanje pranja novca, financijsko-obavještajna jedinica koja surađuje s drugim nadležnim tijelima, koja prikuplja od banaka i analizira transakcije koje su povezane s pranjem novca i o tome obavještava nadležna tijela.

Budući da je pranje novca izazvalo veliku zabrinutost međunarodne zajednice, 1989. godine osnovana je Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF), za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma. Ubrzo nakon osnivanja, FATF je donijela 40 Preporuka za sprječavanje pranja novca, a nakon toga još 9 Preporuka za sprječavanje financiranja terorizma.

Terorizam je primjena nasilja, najčešće protiv nedužnih osoba s ciljem ostvarenja političkih ili drugih ciljeva, a glavno obilježje je sustavnost u upotrebi nasilja i politička motivacija. Prema autorima, smatra se da moderni terorizam započinje Francuskom revolucijom, u 20. stoljeću dobiva svoju masovnost, a u 21. stoljeću dobiva obilježje globalnog terorizma, o čemu, pogotovo u današnje vrijeme, svjedočimo svakodnevno putem medija.

Postoje dva načina financiranja terorizma: zakoniti (donacije, samofinanciranje ili poslovanje terorističke organizacije) i nezakoniti (brži način prikupljanja sredstava preko prodaje i trgovine droge).

Kao kod pranja novca, tako i kod financiranja terorizma razlikujemo tri faze: faza prikupljanja sredstava, prijenos sredstava i upotreba prikupljenih sredstava. Nakon što su sredstva prikupljena potrebno ih je transferirati, što čine prijenosom gotovine, alternativnim sustavom prijenosa (*hawala*) i putem humanitarnih i neprofitnih organizacija.

Iako financiranje terorizma gotovo uvijek dolazi zajedno u kontekst s pranjem novca, postoje vrlo bitne razlike. Financiranje terorizma, za razliku od pranja novca nema za cilj stjecanje profita već je obilježeno ideološkim i sličnim razlozima. Proces pranja novca za cilj ima nelegalno stečena sredstva prikazati kao zakonita, dok se kod financiranja terorizma, sredstva iz legalnih izvora daju na korištenje terorističkim organizacijama, dakle kod financiranja terorizma, porijeklo sredstava nije ono što ih čini kriminalnim, već je to upotreba sredstava za izvršenje terorističkih napada.

21. Literatura

Knjige:

1. Belak, Vinko (2011), Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo: porba protiv prijevare, Zagreb: Belak Excellens
2. Biluš, M., Dominiković, N. Dremel, N. Masnjak, B. Šakić, T. (2012), Sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma. Zagreb : RRiF plus
3. Cindori, Sonja (2010), Sustav sprječavanja pranja novca, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu
4. Maros, I., Biluš, A., Sertić, T. (2017), Zakon s sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma s komentarom, Zagreb: TEB poslovno savjetovanje

Internet:

1. Bolta, Damir (2007), Uloga ureda za sprječavanje pranja novca u sustavu sprječavanja pranja novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 14 (2), 801-806, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/89304> [preuzeto 10. travnja 2019.]
2. Bolta, Damir (2010), Sprječavanje financiranja terorizma, Policijska i sigurnost, 19 (4), 417-430, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/79458> [preuzeto 15. travnja 2019.]
3. Cindori, Sonja (2007), Sustav sprječavanja pranja novca , Financijska teorija i praksa, 31 (1), 55-72, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/12241?lang=hr> [preuzeto 15. Travnja 2019.]
4. Čovo, P., Mrčela, A. i Baričević, H. (2010). „CRNI ČARTER“ U REPUBLICI HRVATSKOJ. *Pomorstvo*, 24 (2), 147-164., dostupno na <https://hrcak.srce.hr/62888> [preuzeto 28. kolovoza 2019.]
5. Iljkić, Davor (2015), Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, Financije i pravo, 3 (1), 37-57, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/156025> [preuzeto 10. travnja 2019.]
6. Katušić-Jergović, Sanja (2007), Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 14 (2), 619-642, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/89298> [preuzeto 10. travnja 2019.]

7. Klaić, Bratoljub (2001), Rječnik stranih riječi, Zagreb: Nakladni zavod matice Hrvatske, dostupno na <https://www.scribd.com/doc/229170507/Klai%C4%87-Bogoljub-Rje%C4%8Dnik-stranih-rije%C4%8Di> [preuzeto 29. travnja 2019.]
8. Kulić, M., Bošković, G. (2009), Međunarodni standardi za suprostavljanje pranju novca, Beograd: Megatrend revija 6 (2), dostupno na <http://megatrendreview.naisbitt.edu.rs/files/pdf/SR/Megatrend%20Revija%20vol%2006-2-2009.pdf#page=27> [preuzeto 15. Travnja 2019.]
9. Marić, Silvana (2012), Terorizam kao globalni problem, Medianali, 6 (11), 87-102, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/109161> [preuzeto 20. travnja 2019.]
10. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanja pranja novca (2011), Tipologija financiranja terorizma, dostupno na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20PN-HR.pdf> [preuzeto 10. travnja 2019.]
11. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, dostupno na <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> [preuzeto 23. travnja 2019.]
12. Orlić, Sanja (2015), Uvod u razumijevanje neformalnog sustava prijenosa novca hawala, Kriminalistička teorija i praksa, 2. (1/2015), 59-67, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/159737> [preuzeto 3. svibnja 2019.]
13. Pajić, D., Vejzović, S. (2014), Pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti s osvrtom na ulogu finansijsko-obavještajnog odjela, Društveni ogledi – časopis za pravnu teoriju i praksu, Centar za društvena istraživanja, 1 (1), 143-167, dostupno na <https://core.ac.uk/download/pdf/153448968.pdf#page=143> [preuzeto 29. travnja 2019.]
14. Pedić, Žana (2010), Neprofitni sektor i rizik od financiranja terorizma, Ekonomska misao i praksa, (1), 139-156, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/54661> [preuzeto 15. travnja 2019.]
15. Primorac, Igor (2002), Državni terorizam i protuterorizam, Politička misao, 39 (3), 60-74, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/23675> [preuzeto 3. svibnja 2019.]
16. Sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma (2016), dostupno na http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm, [preuzeto 24. travnja 2019.]
17. Šušnjara, Dujo (2017), Politika straha i terorizam: komparativna analiza protuterorističkih strategija Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država, Polemos, XX (39-40), 147-166, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/195414> [preuzeto 29. travnja 2019.]

Zakoni:

1. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (NN 108/17., 39/19.)

Popis slika:

1. Slika 1. - shematski prikaz pranja novca vezan uz nerezidentni račun
2. Slika 2. - shematski prikaz ispostavljanja fiktivnih računa
3. Slika 3. - Shema sustava pranja novca i financiranja terorizma
4. Slika 4. - Slučaj "LTD" primjer rada financijsko-obavještajnih jedinica RH (Ured)
5. Slika 5. - Organizacijska struktura Ureda za sprječavanje pranja novca
6. Slika 6. - Logo organizacije MONEYVAL
7. Slika 7. – Logo Egmont grupe